

Nr. 7
(313)

14-20 februarie 1996

H.-R. Patapievici: Secretul de stat pag. 5

Adrian Marino: Cultura oficială, cultura pag. 13 alternativă

Andrei
Pleșu

Mișcarea civică „Alternativa 2000“ se separă de partidul „Alternativa României“ pag. 8-9

Foto: Constantin Văduva

În alocuțiunea sa de sâmbătă 3 februarie 1996, în cadrul unui spectacol electoral antrenant, care respecta pas cu pas modelul american, Sergiu Cunesco, președintele PSDR, a recomandat îndelung și călduros candidatura omului politic și prietenului Petre Roman la președinția României. În România există puține bănci de date, iar jurnaliștii au (ca și politicienii) memorie scurtă. Nimeni nu pare să-și fi amintit în acele momente că minuscul PSDR își datorează cariera de partid parlamentar și, ca urmare a ei, căsătoria avantajoasă cu PD formulei eterogene a Convenției, care în alegerile din '92 a alăturat, fără ierarhizare, partide și formațiuni mici și mari. Nimeni n-a mai scormonit trecutul și nici nu a făcut ipoteza (foarte plauzibilă acum) că, în urmă cu un an și ceva, pe când Sergiu Cunesco, refuzând să semneze Protocolul Convenției, risca suspendarea și era în unanimitate privit ca o victimă a președintelui Convenției, el își căuta de fapt motive ca să părăsească vechea alianță pentru una viitoare. Ba chiar mai mult decât atât: n-ar fi deloc imposibil ca, refuzând semnarea Protocolului pentru că nu dorea să acorde suport electoral candidatului unic al CDR la prezidențiale, deja ales în persoana lui Emil Constantinescu, președintele PSDR, Sergiu Cunesco, să fi avut de atunci, din vara lui '94, în vedere susținerea unui viitor președinte social-democrat, cum s-a declarat Petre Roman.

La ce ar servi această re-înțelegere a trecutului, această memorie inoportună? În primul rând, pentru o mai exactă explicare a unora dintre tensiunile interne ale CDR. Apoi, pentru a aprecia abilitatea președintelui PSDR,

care și-a asigurat micului său partid o nouă șansă politică, negociindu-și dibaci blazonul. (Este chiar proba unui politician bun care totdeauna vede departe.) În al treilea rând, pentru a măsura, prin comparație, strategia celorlalți două partide plecate din Convenție (PAC și PL '93); atât în privința unor noi alianțe, cât și în cea a unui candidat la prezidențiale cu mai multe șanse decât considerau liderii lor că ar avea Emil Constantinescu.

Deocamdată, deși timp suficient ar

știri despre boala gravă a lui Corneliu Coposu, și o dată cu ele scenarii despre sfârșitul apropiat al Convenției și al PNȚCD. Viitorul putea să pară cel al coalițiilor de partide, iar analiștii politici nu pridideau explicând că votul electoratului se va îndrepta spre doctrine.

Viața nu prea urmează însă logica oamenilor și rareori le împlinește scenariile. Paradoxal, moartea lui Corneliu Coposu pare să fi lărgit audiența PNȚCD. Puțin reconștită,

omului, manipulari flagrante și triste-
nii publice, o politică externă și inter-
nă cu consecințe izolaționiste din care
nu lipsea pactul din aprilie 1991 cu de-
functua Uniune Sovietică). Membrii
echipei Roman au suportat vreme de
doi ani un tir necruțător al presei care
pe atunci se numea „de opoziție“. As-
tăzi însă li se recunoaște meritul de
inițiatori ai reformei, motiv pentru care
urmas să fie debarcați într-un mod
aproape simbolic, printr-o altă mine-
riadă (sept. 1991) decât cea în urma că-
reia ajunseseră la putere (iun. 1990).

Sedința din 10 februarie 1996 a
Consiliului Național al Convenției De-
mocratice care consideră deocamdată
inoportun un pact tehnic sau politic cu
alte formațiuni și partide (respingind,
așadar, o mai mare apropiere de USD)
optează încă o dată pentru același răs-
puns în fața unei mai vechi, dar acelea-
și dileme. Structura Convenției nu se
schimbă, formațiunile civice nu devin
membri de rangul doi, electoratul este
chemat să-și amintească trecutul
(chiar dacă a început să-l uite), Con-
venția nu va acoperi sub umbrela sa
fostele guvernări, nici nu va gira acuzele
Comisiei „Apartamentul“ la adresa
membrilor PD etc. O soluție ce poate fi
la fel de utilă în alegeri și USD, dat
fiind că față de electoratul său Con-
venția a fost multă vreme diabolizată.

La urma urmei, Convenția are pro-
priile sale păcate pentru care va răs-
punde: de la grava impopularitate a
primarului Capitalei, Crin Halaicu,
pînă la defecțiunile parlamentarilor
săi. În această privință, votul din Sen-
nat pentru Legea secretului de stat
este doar ultimul exemplu.

GABRIELA ADAMEȘTEANU Pact inoportun, memorie inoportună

fi fost, ele n-au avansat un nume credi-
bil pentru prezidențiale: nu-i încă ex-
clus ca acesta să fie chiar Nicolae
Manolescu, a cărui îndepărtare din
competiția electorală în '92 a lăsat des-
tule frustrări. Ar fi pe de altă parte și
un mod de susținere a partidului său,
ajutat în acest fel să nu se împiedice în
pragul electoral de 5%. Și această can-
didatură, pe de altă parte, ar da un
sens mai exact plecării PAC din
Convenție.

Pentru că propunerile acestor par-
tide, acum aproape un an, vizînd re-
structurarea Convenției sub diverse
nume (Marea Coaliție, Alianța Civi-
c-liberală), au încercat de fapt să
schimbe arhitectura Opoziției, orien-
tînd altfel centrele de putere. Întîm-
plător sau nu, la acea dată circulau

oferta „Marii Coaliții“ a fost repetată
recent de președintele PAC și de unii
lideri PD. Ar fi fost vorba de a se reali-
za o colaborare mai apropiată între
CDR și PD, închizîndu-se un conten-
cios care trimite la „epoca romantică“ a
contestării regimului Iliescu (1990 și
1991). În acei ani, forțelor politice și
civice reunite acum în strada Batistei
li se devastau sediile și li se agresau
membrii (în stradă cu bitele, în pagi-
nile unor publicații azi roz, precum
Azi, cu injurii incalificabile). La acea
vreme, convingătorul staff de azi al PD
actual se afla la guvernare. Dacă nu
participanți de-adevăratalea, atunci
măcar martori complici prin tăcere la
cele mai urte derapări de la democra-
ție ale regimului Iliescu (vărsări de
sînge, încălcări grave ale drepturilor

GABRIEL ANDREESCU

De la agitația politică la integrarea euro-atlantică

Demiterea la începutul lunii februarie a ministrului Comunicațiilor, Adrian Turicu, putea să devină pasul decisiv în ruperea legăturilor dintre PDSR și PUNR. Umbra politicienilor a acoperit însă o parte din semnificația evenimentelor. Așa cum a existat o personalizare exagerată a conflictului dintre Virgil Măgureanu și C. V. Tudor, tot astfel s-a întâmplat și acum: declarațiile inexplicabile ale purtătorului de cuvânt prezidențial, Traian Chebeleu, agitația lui Ioan Gavra și Gheorghe Funar etc. au concentrat cea mai mare parte din energia publicistică. Dar, dincolo de umbre, are loc o evoluție politică. După revenirea președintelui Ion Iliescu de la Washington, inițiativele PDSR par să fi căpătat o nouă direcție: cîștigarea de puncte din capitalul celor două partide naționalist-extremiste PUNR-PRM și, eventual, ruperea alianței cu ele. Miza nu poate fi subevaluată: evoluția reprezentării politice la nivel național cu tot ceea ce implică aceasta pentru poziția României pe plan internațional. Conflictul PDSR-PUNR nu a fost dus, la acest început de februarie, pînă la ultimele sale consecințe, arătînd persistența contra curentului dur în această competiție „reglată” de Ion Iliescu. Dar repetarea insistență de către liderii PDSR – în principal, a președintelui executiv Adrian Năstase – a iminentei scoaterii a PUNR de la guvernare promise noi evenimente.

Semnele cele mai surprinzătoare ale unei schimbări de stil au venit de la Ministerul Afacerilor Externe. Cotidianul *Azi* a publicat (17-18 ianuarie 1996) un interviu cu cel care a condus echipa de negocieri pentru tratatul cu Ungaria în 1995, directorul Direcției Juridice din cadrul MAE, Dumitru Ceausu. De această dată, diplomatul din MAE neagă caracterul amenințător al Recomandării 1.201. Evaluarea

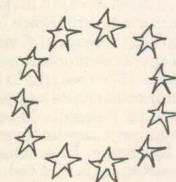
„situației de drept și de fapt din țara noastră duce la concluzia că în România este, practic, pusă în aplicare cel puțin una dintre opțiunile oferite de articolul 11 al proiectului de protocol anexat la Recomandarea 1.201”. Și în legătură cu consecințele logice ale acestei situații: „...nimic nu se opune ca, în virtutea suveranității lor, România și Ungaria să își asume angajamente bilaterale suplimentare în materie de minorități”. Sau, iată această mostră de gândire cu adevărat conexată la realitate, cum nu știu să fi venit o alta de la MAE în ultimii ani: „Cei care cred că integrarea României în Europa înseamnă integrare doar cu Franța și Germania se înșală. Integrarea noastră în Europa presupune, în primul rînd și mai ales, integrare cu Ungaria. Cei care cred că Uniunea Europeană și NATO vor condiționa admiterea României de încheierea tratatului româno-ungar fac și ei calcule greșite”.

Umbra tutelară care stă în spatele interviului lui Dumitru Ceausu nu poate fi decît Teodor Meleșcanu, prezent și el în presă cu un mesaj în același spirit. Astfel, *Evenimentul zilei* se face luni, 22 ianuarie 1996, vocea grupului din MAE, ce pare să aibă ca obiectiv progresul negocierilor cu vecinii României. Într-o pagină dedicată diferendului privind Insula Șerpilor, ministrul Teodor Meleșcanu este citat cu afirmația insistență că România nu are pretenții teritoriale, iar Ucraina este cel mai important vecin pe care îl are România la ora actuală. Și, întru totul ciudat, avînd în vedere antecedentele MAE, se folosește declarațiile unor „analști ai Centrului de Studii Internaționale”, și explicațiile lor, privind marja de manevră limitată a Părții române, în disputa sa cu Ucraina.

Dar reluarea negocierilor cu Ungaria se află nu mai puțin sub umbra aripii care a controlat pînă acum aceste

negocieri – ale cărei fire duc la secretarul de stat Marcel Dinu și mai departe, la consilierul prezidențial Traian Chebeleu – cu consecințele pe care le cunoaștem.

În principiu, datele amintite ar semnala un curent rațional în MAE, avînd ca obiectiv rezolvarea rapidă a diferendelor României cu vecinii. Realizarea unor tratate de bună vecinătate cu Ungaria și Ucraina reprezintă clauze politice, dincolo de orice discuție, privind standardele politice pe care UE și NATO le impun țărilor ce și-au exprimat intenția aderării la aceste organisme. Un altul, excluzend de la guvernare a partidelor extreme pare a fi, am văzut, exersat de către PDSR. Graba care se manifestă în acest moment trebuie corelată cu deschiderea, pe 29 martie 1996, la Torino, a Conferinței interguvernamentale a membrilor Uniunii Europene. Cu această ocazie va fi prezentată și harta

STEAVA
SUS PĂȘARILE...

aderării la Uniune: un program care va pune capăt, în sfîrșit, speculațiilor privind șansele și strategiile aderării.

Marea întrebare pe care ar trebui să ne-o punem este următoarea: reprezintă aceste semne o încercare de ultimă oră a principalilor responsabili politici de a transforma în politică reală obiectivul, exprimat în documente, de integrare a României în instituțiile paneuropene, sau reprezintă doar un efort al acestor responsabili de a se lepăda de responsabilitatea unui eșec de dimensiune istorică?

În numele fidelității față de țară, 22 de milioane de români vor colabora cu SRI

Cu numai 7 voturi contra (ale UDMR și PAC) și 12 abțineri (PD), Senatul a adoptat săptămîna trecută, în aplauzele parlamentarilor țărăniști, Legea secretului de stat (inițiativă a d-lor Doru Ioan Tărăcilă, Radu Timofte și Plătică Vidovici, toți membri PDSR).

În toamna anului trecut, cînd proiectul a intrat prima oră în dezbaterile Senatului, Opoziția a protestat vehement împotriva încercării PDSR de a impune o lege care dădea puteri practic nelimitate SRI (după modelul legii ceaușiste) și definea secretul de stat de o manieră atît de generală, încît orice informație sau activitate putea intra sub incidența legii. Proiectul a fost returnat la Comisia de apărare și cosmetizat. Varianta adoptată miercuri trecută de Senat nu diferă însă prea mult de cea inițială.

„Apărarea secretului de stat constituie o obligație legală și o îndatorire civică a tuturor cetățenilor României, prin care se exprimă fidelitatea față de țară”, prevede primul articol al Legii.

Senatorul PD, Costel Gheorghiu, a cerut amendarea acestuia, în sensul restrîngerii prevederii exclusive la persoanele care lucrează cu documente secrete. Altfel, avertiza senatorul democrat, textul acestui articol ne va obliga pe toți să colaborăm cu SRI și să ne denunțăm unii pe alții în numele fidelității față de țară. Amendamentul a fost respins.

Ceea ce trebuie să așere cu orice preț cetățenii României este numai parțial prevăzut în lege. Este vorba despre documentele, datele și informațiile care prezintă în mod vădit caracter de secret de stat pre-

zum și cele calificate prin lege sau declarate astfel prin ordonanță a Guvernului. Așadar, pe lîngă secretele de stat calificate ca atare prin lege, Guvernul va putea declara prin ordonanțe orice activitate, informație sau document secret de stat. Senatorii au acceptat cu mare ușurință ca Executivul să emită ordonanțe în domeniul legilor organice – siguranța națională în cazul de față –, deși art. 114, alin. 1 al Constituției interzice acest lucru.

Din Opoziție, doar senatorul PAC Nicolae Manolescu a remarcat că stabilirea secretelor de stat prin ordonanțe este riscantă deoarece Guvernul ar putea abuza de acest drept, dar a fost contrazis chiar de colegii săi din Opoziție. Paul Popescu (PNTCD) a susținut că nu vede nici un risc în această prevedere, ținînd cont de faptul că, oricum, ordonanțele trebuie aprobate de Parlament. Numai că senatorul țărănist pare să uite că ordonanțele sînt aplicate din momentul emiterii, anterior votului din Parlament. Și ar mai trebui adăugat aici că ordonanțele sînt supuse aprobării Legislativului numai dacă legea de abilitare o cere în mod expres.

Proiectul reglementează și secretul de serviciu. Caracterul secret al informațiilor, documentelor sau activităților din întreprinderi va fi stabilit de directorii unităților, în conformitate cu normele emise de Guvern. Aceștia au atribuții și în ce privește supravegherea secretului de stat. În fabrici și uzine se vor înființa compartimente speciale menite să vegheze secretele de serviciu, iar angajații acestora vor bene-

ficia de un spor de 15-25% din salariul de bază. „Întreprinderile trebuie apărute în fața concurenței” explică senatorul PDSR Valeriu Momanu necesitatea reglementării secretului de serviciu. El declară în plen că ziaristii nu vor mai putea cere informații despre IMGB, de pildă, direct de la sursă, ci vor trebui să se intereseze la Bursă despre activitatea sus-numitei întreprinderi. Așadar, prin prevederile sale, proiectul secretelor de stat și de serviciu restrînge drastic și accesul ziaristilor la informații care pot fi oricînd și în mod arbitrar declarate secrete de serviciu. Sustragerea sau distrugerea documentelor considerate de stat, precum și divulgarea, folosirea, transmiterea sau publicarea acestora se va pedepsi cu închisoare de la 2 la 7 ani. Dreptul persoanelor de a se apăra de eventualele abuzuri ale legii va fi inclus, potrivit senatorului PDSR, în proiectul legii privind dreptul la informare. Dar este prea puțin probabil ca un asemenea proiect să fie adoptat în actuala legislație.

RALUCA STROE-BRUMARIU

IMPORTANT

Publicăm mai jos lista librărilor din țară în care găsiți în fiecare săptămîna revista „22”

- Arad – C&M *Anticariat*, Str. Lucian Blaga nr. 2-4, tel. 057/21.77.49
- Bacău – *Librăria Humanitas*, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- Brașov – *Bibliopola* (în incinta Agenției Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- Piatra-Neamț – *Librăria Humanitas* (în incinta Galleriilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- Sibiu – *Librăria Humanitas*, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- Tirgu-Mureș – *Librăria Humanitas-Palas*, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63

Istoricul Insulei

Cunoscută încă din antichitate, Insula Șerpilor apare în izvoarele istorice sub diverse denumiri (Achillea, Achilleis, Leuke etc.). Numele actual este consemnat într-o surșă cartografică din secolul al XV-lea și a cunoscut o largă difuzare.

Puterea politică, determinând controlul asupra Dobrogei și gurilor Dunării, și-a exercitat autoritatea și asupra insulei Șerpilor, într-o succesiune semnificativă: Imperiul Roman, Imperiul Bizantin, probabil statul lui Dobrotici, probabil Țara Românească în timpul lui Mircea cel Bătrîn, Imperiul Otoman, Imperiul Tarist. După cucerirea Dobrogei de către Imperiul Otoman, Insula Șerpilor și Delta Dunării intră în stăpînirea acestuia (1484). În urma tratatului de la Adrianopol (2-14 septembrie 1829) care a pus capăt războiului rusoturc, din 1828-1829, Insula Șerpilor revine Rusiei. Prin tratatul de la Paris (18-30 martie 1856) care a încheiat războiul Crimeei, Insula Șerpilor este restituită Imperiului Otoman. În urma războiului ruso-român-turc, (1877-1878), insula a fost cedată de Imperiul Otoman Rusiei (tratatul de la San Stefano din 19 februarie-3 martie 1878), împreună cu gurile Dunării și Dobrogea, urmînd a fi schimbate cu sudul Basarabiei deținut de România (prin Tratatul de la Paris din 1856, Imperiul Otoman și, respectiv, Moldova primesc sudul Basarabiei; Basarabia fusese anexată de Rusia în 1812).

Guvernul român nu a fost de acord cu principiul schimbului de teritorii, dar Congresul de la Berlin, prin tratatul din 1-13 iulie 1878, a impus României să cedeze Rusiei sudul Basarabiei, în timp ce Delta Dunării, Dobrogea și Insula Șerpilor au revenit României. Primul Război Mondial nu aduce nici o modificare statutului juridic al insulei. În 1940 URSS răpește României mai multe teritorii, dar Insula Șerpilor rămîne în continuare în granițele României. La 10 februarie 1947 este semnat la Paris Tratatul de Pace dintre Puterile Aliate și România. Nimeni nu contestă dreptul României asupra Insulei Șerpilor. Prin protocolul româno-sovietic din 4 februarie 1948 (semnat de Petru Groza și N.P. Molotov), Insula Șerpilor este anexată de URSS, „predarea” ei făcîndu-se printr-un proces verbal (20 mai 1948) semnat de Eduard Mezinescu, reprezentantul Afacerilor Străine al României, și N.P. Suvor, prim-secretar al Ambasadei URSS la București. Pînă la prăbușirea Imperiului sovietic insula servește drept bază militară sovietică, dată după care ea intră în posesia Ucrainei ca succesoră a defunctului imperiu.

Un teritoriu răpit:

În toamna anului trecut, Ministerul român de Externe a redeschis dosarul Insulei Șerpilor, încercînd să limiteze pretențiile de expansiune ale Ucrainei. În contextul negocierilor privind Tratatul bilateral între România și Ucraina a apărut astfel un nou obiect de dispută.

Insula Șerpilor, cu doar cele 17 hectare ale sale de pămînt stîncos, pare lipsită de importanță. Și totuși mica insulă de la gurile Dunării antrenează serioase interese strategico-militare și economice. După protocolul din 4 februarie 1948, sovieticii au preluat insula și au instalat aici o puternică bază militară care controla gurile Dunării, în timp ce sistemele radar controlau zona Balcanilor, Asia Mică, întreaga zonă a Mării Negre și o parte din Mediterana pînă pe coasta de nord a Africii. O dată cu descoperirea de țiței în Marea Neagră interesul pentru această insulă a crescut considerabil. Motivul este simplu: Convenția ONU asupra dreptului mării dă statelor dreptul să-și extindă apele teritoriale la 12 mile marine în jurul insulei și la 200 mile marine, zonă de exclusivitate economică. Pe lîngă cele 12 mile de ape teritoriale sovieticii au emis și pretenții asupra zonei de exclusivitate economică, dar toate tratativele duse pînă în 1989 s-au încheiat fără a se ajunge la vreun acord.

Ca stat succesor al fostului imperiu sovietic, Ucraina și-a manifestat recent intenția de a-și extinde autoritatea asupra presupusei zone de exclusivitate economică, ceea ce ar însemna o reducere drastică a zonelor maritime exploatare de România. Intenția Ucrainei a forțat Ministerul Afacerilor Externe al României să-și precizeze poziția față de situația nou creată. România

dorește ca în viitorul Tratat de bază româno-ucrainean Protocolul din 4 februarie 1948 să fie denunțat, și consideră că diferendul dintre România și Ucraina în privința Insulei Șerpilor este unul de natură pur juridică, ce ar putea fi rezolvat prin tratative între cele două țări sau, în ultimă instanță, supus arbitrajului Curții Supreme de Justiție. Partea ucraineană însă, dorește să impună ideea că diferendul este unul de frontieră, taxînd poziția României drept „pretenție teritorială”, idee care, dacă s-ar impune în cercurile politice internaționale, ar pune România într-o situație delicată, deoarece integrarea țării noastre în structurile euro-atlantice pare condiționată de absența revendicărilor teritoriale. Ministrul român de Externe, Teodor Meleșcanu, declară însă, că deocamdată „insula rămîne acolo unde este”, România dorind doar clarificarea situației zonelor de exploatare maritimă. Tratativele sînt în curs de desfășurare, cele două părți hotărînd ca – după cum ne-a declarat Marcel Dinu, Secretar de Stat al Ministerului Afacerilor Externe al României – pînă la încheierea unui acord rezultatele să nu fie dezvăluite presei.

Tinînd seama de faptul că: 1. Insula Șerpilor se păstra în frontierele României prin Tratatul de Pace de la Paris din 10 februarie 1947, frontiere confirmate ulterior și prin Actul Final de la Helsinki (1975); 2. Protocolul româno-sovietic din 1948, prin care sovieticii impuneau cedarea insulei, nu a fost ratificat de parlamentele celor două țări, revista „22” a întreprins o anchetă în cadrul căreia a adresat mai multor personalități întrebările de mai jos.

1. Considerați că interesul manifestat față de Insula Șerpilor este mai degrabă militar sau economic?
2. Considerați că este oportun ca, în situația actuală, România să revendice Insula Șerpilor?
3. Credeți că, printr-o politică externă eficientă, România ar putea recîștiga acest teritoriu care, potrivit Tratatului de Pace de la Paris, îi aparține de drept?

DUMITRU CEAUȘU (Directorul Direcției Juridice și a Tratatelor din Ministerul Afacerilor Externe) Un tratat este nul dacă s-a obținut prin folosirea forței

Frontiera de stat româno-sovietică a fost stabilită prin articolul 1 al Tratatului de Pace cu România, semnat la Paris, la 10 februarie 1947.

Încălciindu-se acest Tratat, la 4 februarie 1948 Uniunea Sovietică a impus României semnarea unui „Protocol referitor la precizarea parcursului liniei frontierei de stat între România și URSS”, prin care Insula Șerpilor a fost anexată de URSS. Mai mult, linia frontierei de pe brațul Chilia, la vărsarea acestuia în mare, a fost deplasată de pe șenalul navigabil spre sud, pe un canal secundar nenavigabil (Musura). Parlamentul României nu a adoptat nici o lege pentru a-l abilita pe primul-ministru să semneze un acord prin care o parte a teritoriului național era cedată unui stat străin, iar, ulterior, prin Protocolul din 4 februarie 1948 nu a fost supus niciodată Parlamentului pentru a fi ratificat.

Potrivit normelor de drept internațional, tratatele internaționale se încheie în baza principiului liberului consimțămînt și al bunei credințe. Aceste norme au fost codificate în Convenția de la Viena din 1969 care prevede, la articolul 46, că un tratat este nul dacă consimțămîntul unui stat, la încheierea aceluiași tratat, a fost exprimat cu încălcarea manifestă a unei reguli de importanță fundamentală a dreptului intern al aceluiași stat. De asemenea, potrivit prevederilor articolului 52 al aceleiași Convenții, este nul un tratat dacă încheierea lui s-a obținut prin amenințare sau prin folosirea forței. În această privință este de notorietate publică că, la 4 februarie 1948, România se afla sub ocupația armată a URSS și că regimul politic și conducerea României fuseseră impuse de către Moscova. Această situație, care pune România în imposibilitate de a-și exprima liber voința și de a apăra drepturile și interesele față de URSS, există și în 1961, cînd proto-

colul din 4 februarie 1948 a fost menționat în Tratatul privind regimul frontierei de stat româno-sovietice și s-a menținut practic pînă la semnarea Protocolului prin care a fost desființat Tratatul de la Varșovia, alianță politico-militară prin care URSS își exercita dominația asupra celorlalte state participante.

În 1991, Ministerul Afacerilor Externe al României a transmis părții sovietice un Aide-mémoire în care a fost exprimată poziția României, între altele și față de problema traseului liniei frontierei de stat româno-sovietice pe brațul Chilia și în sectorul maritim. De asemenea, în acest document era prezentat punctul de vedere al părții române privind vicile de consimțămînt care au existat la semnarea Protocolului din 4 februarie 1948.

Este drept că Ucraina a dobîndit calitatea de stat succesor al Protocolului din 4 februarie 1948, dar a moștenit acest document cu defectele lui congenitale, conform principiului de drept: „Nemo plus iuris transferre potest quam ipse habet” (Nimeni nu poate transfera altuia mai mult drept decît are el însuși). În condițiile în care între România și Ucraina există opinii divergente cu privire la valabilitatea Protocolului din 4 februarie 1948, nu înțeleg de ce partea ucraineană refuză, de plano, eventualitatea supunerii acestui litigiu, de natură pur juridică, judecării Curții Internaționale de Justiție, care este organul judiciar principal al ONU.

În această privință, este de amintit că articolul 65 al Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor prevede că statul care consideră că a fost viciat consimțămîntul său de a fi legat printr-un tratat poate notifica această poziție celuilalt stat semnatar. În cazul în care acesta din urmă obiectează, atunci se naște un diferend între cele două state, diferend care trebuie soluționat prin negocieri sau, în caz de eșec al acestora, prin recurgerea la mijloacele de soluționare pasnică prevăzute de articolul 33 al Cartei ONU, inclusiv, deci, prin sesizarea Curții Internaționale de Justiție. Într-adevăr, soluționarea litigiului de către Curtea Internațională de Justiție este un procedeu onorabil, la care re-

curg frecvent numeroase state în cazul unor litigii de natură juridică. Expri-marea unui punct de vedere la lipsa de valabilitate a unui document internațional nu poate fi taxată drept „pretenție teritorială”. În această privință, subliniez că partea română a afirmat, în mod repetat, că România nu are nici un fel de pretenții față de teritoriul Ucrainei și că respectă și față de Ucraina frontiera stabilită prin Tratatul de Pace din 10 februarie 1947.

ION DIACONESCU (președintele PNȚCD) Rezultatele unui abuz grosolan trebuie eliminate

1. Probabil că atunci cînd rușii (URSS) au luat Insula Șerpilor în urma unui aranjament neconstitucional și neratificat de Parlament (Adunarea Națională), au făcut acest lucru din rațiuni militare. Acolo, la gurile Dunării, ei au instalat o puternică bază militară. Dar, într-o lume modernă, cu tehnologia militară pe care o cunoaștem și acum insula fiind la Ucraina, care nu are pretenții de dominație în zonă, e greu de spus ce relevanță militară ar mai avea.

Însă din punct de vedere economic, specialiștii noștri apreciază că statul care deține Insula Șerpilor poate să aibă avantaje deosebite. Cel dezavantajat în cazul de față este statul român, dacă se perpetuează situația actuală. Mai concret, este vorba de faptul că, în conformitate cu convenția ONU asupra dreptului mării, teritoriul statelor riverane la spații maritime (prin aceasta înțelegîndu-se, după unele opinii, și țărmurile insulelor aparținînd acestor state) au dreptul la o mare teritorială (12 mile în jurul insulelor respective). Asupra acestei mări au suveranitate națională normală, cu excepția dreptului la liberă navigație. Au dreptul la zonă economică exclusivă (200 mile), la exploatarea coloanei de apă și a bogățiilor din apă. Au dreptul la platul continental (200 mile), la exploatarea bogățiilor fondului terestru al zonei maritime – gaze, petrol etc. –, considerabile în Marea Neagră. Deci, dacă insula ar ră-

Insula Șerpilor

mîne la Ucraina, pierderile pentru România, dincolo de insula propriuzisă, sînt foarte mari. În cazul în care delimitarea dintre România și Ucraina se face după criteriile propuse de URSS, aceste pierderi sînt de asemenea importante. Nedreptatea mare constă deci în faptul că, după ce insula ni s-a luat pe nedrept în 1948, acum ni se iau și regiunile zonelor adiacente, înjumătățindu-ni-se toate spațiile maritime menționate și bogățiile lor.

2. Trebuie să precizez că, din nefericire, atît în discursurile oficiale cît și în presă, termenul de revendicări teritoriale este greșit folosit. „Revendicările” sau „pretențiile” teritoriale au ajuns să aibă o conotație negativă, ca o cere nejustificată din punct de vedere legal. Cînd însă se solicită o reparare a unei ilegalități notorii, aceasta nu este pretenție teritorială. În privința oportunității, noi nu vrem să punem accent pe importanța momentului exprimării unui punct de vedere, ci pe importanța unui principiu: rezultatele unui abuz grosolan trebuie eliminate.

3. Printr-o politică externă bine gîndită, care ar putea duce la rezolvarea mai multor probleme româno-ucrainene conexe de aceeași natură, luînd în seamă interesul reciproc și folosind căi exclusiv pașnice, prind extinderea spre Est a valorilor și practicilor democratice, este nu numai posibil, dar chiar și probabil ca Insula Șerpilor să ne fie retrocedată.

EMIL CONSTANTINESCU

(președintele Convenției Democratice)

Restabilirea adevărului istoric este totdeauna oportună

1. Fără îndoială, bazele militare aflate în vecinătatea frontierelor României sînt o sursă de pericol potențial. De altfel, baze militare s-au aflat mereu în apropierea frontierelor României în ultimii 50 de ani, sub eticheta de baze militare sovietice, iar a accentua acum importanța lor strategică mi se pare, mai degrabă, o acțiune hazardantă.

2. În primul rînd, nu este vorba de o revendicare sau pretenție teritorială, ci despre o reconsiderare a împrejurărilor în care Insula Șerpilor a intrat în cadrul URSS, printr-un protocol pe care imputernicitul Guvernului RPR a fost determinat să-l semneze, de către imputernicitul Guvernului URSS și mai marii lui, pe teritoriul acesteia, respectiv la Moscova, în 1948. În al doilea rînd, este necesară recunoașterea statutului juridic al Insulei Șerpilor care, la data încheierii Tratatului de Pace de la Paris din 1947, ca și din 1940 (an la care tratatul face trimitere în capitolul rezervat stabilirii frontierelor sovieto-române) aparține României. Or, restabilirea adevărului istoric este totdeauna oportună. În plus, însăși caducitatea tratatului privind regiunile frontierei de stat româno-sovietice impune ca, la negocierea Tratatului de bază cu Ucraina, problema Insulei Șerpilor să fie rezolvată prin recunoașterea nulității Protocolului din 1948 și a procesului verbal de „predare a insulei” semnat de Eduard Mezincescu la 20 mai 1948.

Nici o parte a teritoriului național, fie ea și numai de 17 hectare, nu poate fi dislocată, oricît s-ar strădui ocupantul să susțină că ea ar fi reprezentat un „mic cadou”.

3. Da, o asemenea acțiune diplomatică trebuie demarată nu numai pentru a elucida problema Insulei Șerpilor, ci și problema celorlalte teritorii românești incluse prin forță în fosta URSS. Este o misiune dificilă, dar, cum adevărul istoric și dreptul internațional sînt de partea noastră, cred că, în final, România va avea cîștig de cauză.

EMIL TOCACI (senator PNL)

Trebuie să se vadă că sîntem conștienți de drepturile noastre

1-2-3. Pe 4 decembrie 1995 am înaintat o interpelare parlamentară pentru a vedea atitudinea pe care și-a propus-o diplomația românească cu privire la acest subiect delicat. Nu

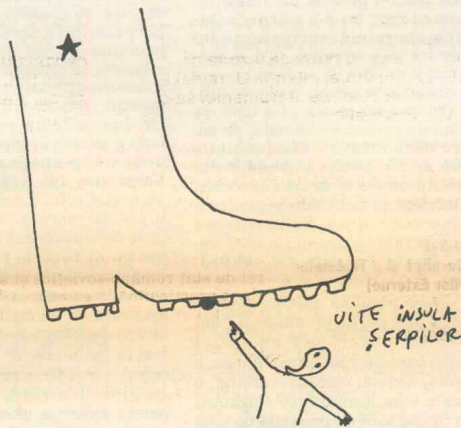
intereselor geopolitice prezente. Trebuie să se vadă că sacrificiul pe care îl facem nepunînd problema retrocedării acestei insule este unul conștient, iar el reclamă din partea comunității internaționale un plus de bunăvoință.

FLORIN CONSTANTINIU

(istoric, Institutul de Istorie Nicolae Iorga)

Din nefericire, la noi nu există voința de a învinge

1-2-3. Este de neîgăduit faptul că, după războiul din 1877-1878, Insula Șerpilor a intrat sub suveranitatea României și că în 1948, într-o perioadă cînd România fusese integrată zonei de dominație sovietică, Moscova a impus instrumentelor sale obediente de la București cedarea acestei insule către URSS. Secretul în care s-a făcut acest transfer de suveranitate a fost atît de strict încît pînă

este vorba de o revendicare. Nu aș fi făcut acest lucru în cazul Basarabiei de Sud și al Bucovinei de Nord, care, deși sînt teritorii românești, de fapt ele se află sub pavilionul altui stat. Situația Insulei Șerpilor este însă alta. Prin protocolul din '48 însă, s-a permis instalarea unei garnizoane militare sovietice pe insulă. Apreciez că un astfel de protocol nu poate infrima un act normativ de dimensiunea Tratatului de Pace, fiindu-i net inferior, cu atît mai mult cu cît în acea perioadă independența României era nulă.

Insula în sine nu are nici o importanță economică, dar ea devine extrem de valoroasă în asociere cu exploatarea țigului marin. Chestiunea este cu atît mai delicată cu cît Ucraina intenționează o extindere a apelor sale teritoriale, limitînd accesul României în zona de exploatare a țigului. Atitudinea permanent defensivă a României (care nu poate fi considerată o timiditate de moment) ne este total defavorabilă. Nu pledez pentru un ton agresiv - așa ceva ne-ar fi profund defavorabil, mai ales în situația în care dorim integrarea în structurile euro-atlantice. Această integrare trebuie să fie un deziderat de prim rang. Însă nici nu pot accepta imaginea unei României care se teme de orice reacție a unui partener de discuție, care nu are forța de a-și formula clar dezideratele. Nu sper ca într-un viitor apropiat Insula Șerpilor să redevină a României. Dar chestiunea trebuia măcar ridicată pentru ca, indiferent de efecte, să se vadă că sîntem conștienți de drepturile noastre, de nedreptățile istoriei, cît și ale efectelor

de curînd nici istoricii nu erau siguri asupra datei.

În esență - cred eu -, nu este nici o deosebire între rapturile teritoriale din 28 iunie 1940 (Basarabia, nordul Bucovinei, ținutul Herța) și anexarea Insulei Șerpilor, ca de altminteri și a insulelor Salagnic, Dalerul Mic, Dalerul Mare, Maican și Musura de pe brațul Chilia, ocupate de trupele sovietice la 26 octombrie 1940. Este vorba de teritorii românești luate cu forța de Uniunea Sovietică.

Cît despre oportunitatea revendicării Insulei Șerpilor, situația României este ilustrarea dilemei autentice, adică a alternativei ai cărei termeni sînt, ambii, negativi (de tipul „Banii sau viața”). Dacă vrea integrarea în structurile, euro-atlantice, România trebuie să renunțe la teritoriile pierdute prin actul de forță al URSS; dacă vrea să-și reafirme dreptul asupra acestor părți ale patrimoniului ei teritorial, ea își blochează intrarea în structurile euro-atlantice. Răspunsul pe care eu îl dau vine, în primul rînd, din experiența istorică a României.

Este evident că, în condițiile refacerii puterii ruse și a actualei orientări a politicii externe a Rusiei (sînt cunoscute declarațiile belicoase ale generalului Pavel Graciov), România trebuie să-și consolideze capacitatea de apărare și să caute un sprijin adecvat în exterior.

În gîndirea politică românească s-a încheșat o adevărată „obsesie” a alianțelor. În perioada interbelică am avut un splendid sistem de alianțe (Mica Înțelegere, Înțelegerea Balcani-

că, alianța româno-polonă, alianța româno-franceză), căruia i s-a adăugat garanția anglo-franceză din 13 aprilie 1939. Acest sistem a avut un singur cusur: nu a funcționat! Cînd am avut nevoie de aliați, în vara lui 1940, sistemul era în plin proces de prăbușire și România era total izolată.

Alianțe adevărate nu există decît atît timp cît există o solidaritate de interese. Va pune NATO interesele României înaintea interesului de a avea bune raporturi cu Rusia, care, chiar dacă nu mai este superputerea sovietică, dispune de un însemnat arsenal nuclear? A declara că renunțăm la teritoriile răpite de URSS - inclusiv Insula Șerpilor - mi se pare un preț prea ridicat pentru obținerea unor garanții de a căror valoare mă îndoiesc. Ținguielile și reacțiile emoțive sînt fără folos. Cînd România va fi o țară prosperă, românii aflați astăzi în Republica Moldova sau Ucraina vor voi ei înșiși să se regăsească în frontierele românești, așa cum s-a întîmplat în 1918.

Pînă atunci, cred că trebuie să ne eliberăm de obsesia alianțelor. Ce garanții, ce structuri și ce alianțe au acești ceceni, care ilustrează perfect vorbele lui Napoleon: „Prima condiție ca să învingi este să vrei să învingi”. Din nefericire, la noi nu există voința de a învinge.

ARMAND GOȘU

(Cercetător științific, Institutul Nicolae Iorga)

O țintă falsă

1-2-3. Privind harta, se poate observa poziția strategică a acestei insule. Cine deține insula poate controla gurile Dunării și Sulina, ieșirea și intrarea pe Dunăre. Cît despre interesul economic, el există și de o parte și de cealaltă. Este de presupus că Ucraina nu va ceda niciodată, datorită faptului că este o țară fără mari resurse de petrol, și de aceea va ține cu dinții de orice teritoriu care i-ar putea aduce ceva.

După '89, după prăbușirea URSS pînă anul trecut Ministerul Român de Externe nu a ridicat nici un semn de întrebare cu privire la acest subiect. Ar fi existat două posibilități: fie imediat după '89 se comunica forurilor internaționale existența unor revendicări ce se vor lămurite, fie se acceptă tratatele internaționale, și atunci trebuie să se accepte situația în ansamblu, inclusiv cele 12 mile de ape teritoriale. A avea acum revendicări, indiferent de ce natură, echivalează cu a-ți ridica în cap comunitatea internațională. Pentru că Europa Occidentală și SUA au interesul să transforme Ucraina într-un stat viabil pentru a o smulge definitiv de sub influența Rusiei, făcînd astfel posibilă refacerea imperiului. Din punct de vedere al intereselor actuale ale României, definiție festivă de altminteri (integrarea europeană, intrarea în NATO etc.), orice gest care ar putea fi interpretat ca revendicare teritorială face un rău imens României. Or, din moment ce acest gest a fost făcut, nu-mi rămîne să cred decît că, fie politica noastră externă este implicit greșită, fie este rău intenționată, făcînd jocul Moscovei. Semnificația gestului Ministerului de Externe poate fi și una psihosocială. Se ridică în fața publicului false probleme. Iar aceasta este una dintre ele. Alte lucruri ar trebui să ne intereseze în momentul de față (ca de exemplu privatizarea, legea lustrajului etc). Insula Șerpilor este o țintă falsă. Iar astfel de ținte sînt urmărite de societățile aflate în criză, cum este și a noastră.

Mișcarea civică „Alternativa 2000” se separă

Continuăm în acest număr ancheta privind mișcarea civică „Alternativa 2000” care s-a scindat recent, dintr-o parte a ei rezultând partidul „Alternativa României”. Am consemnat pe larg opiniile d-lui Andrei Pleșu, întrucât, prin autoritatea sa intelectuală, a girat, alături de alte nume bine cunoscute, debutul „Alternativei 2000”.

La capătul investigațiilor noastre pe marginea acestui fenomen politic am dat de numele d-lui Dorel Șandor. Surse autorizate care doresc să-și păstreze anonimul ne-au declarat că inițiativa de a crea un nou partid politic în acest moment i-a aparținut d-lui Șandor. El pare să fi fost cel care, cu prilejul unei călătorii în Statele Unite, i-a avansat propunerea lui Theodor Stoiloian de a candida la președinția României din partea unei coaliții inițiată de nou partid. (De altfel, această propunere i s-a mai făcut fostului premier și de către alte forțe politice. Răspunsul – de fiecare dată același – a fost că el nu candidază împotriva lui Ion Iliescu.) Din păcate, la solicitările revistei „22” de a clarifica pentru cititori aceste chestiuni d-l Dorel Șandor a preferat să nu răspundă. Am solicitat opinii și altor membri ai grupului de inițiativă al „Alternativei 2000”. Din diferite motive, aceștia (ca de exemplu d-na Alina Mungiu) nu au dorit să-și facă public punctul de vedere.

Din intervențiile pe această temă consemnate de revistă rezultă că grupul de inițiativă al „Alternativei 2000” a sperat la începuturi într-un răspuns mai prompt și mai substanțial al electoratului. Deși el nu a venit, o parte din „Alternativei 2000” – la care s-au adăugat noi veniți – a hotărât totuși, crearea unui partid. În cursul acestui an, la urne, electoratul urmează să decidă. (Gabriela Adameșteanu)

AL. ZUB

Mă îndoiesc însă că momentul ales este cel mai bun

1. Am fost pus la curent cu ideea respectivă de doamna Alina Mungiu, am discutat apoi proiectul și cu d-l Vosganian. Orice nouă formulă de solidarizare a corpului social mi s-a părut demnă de sprijin. În cazul de față, dată fiind criza multiplă pe care o traversăm încă, am socotit că e bine să particip la eforturile grupului de inițiativă de a construi un nou organism de mobilizare civică, unul care să contribuie la limpezirea clipei de față. Un asemenea demers nu poate fi decit complementar soluțiilor deja existente.

2. Am fost prevenit, prin intermediul presei, apoi și prin texte de circulație internă, asupra deciziei citorva dintre inițiatorii „Alternativei 2000” de a forma un partid politic în stare să intre în competiția electorală. Mă îndoiesc însă că momentul ales este cel mai bun. Pe de altă parte, oricine are dreptul să aleagă forma de manifestare ce-i convine mai mult. Cunoscut fiind limitele angajamentului meu, nici nu am fost de altminteri în situația de a trebui să optez. A fi însă bucurat ca noua formațiune politică să contribuie la spargerea inertțiilor existente în societatea noastră. Timpul nu rabdă și nu iartă, iar noi simțem, pe cât îmi pot da seama, în pierdere de viteză.

STERE GULEA

Se repetă scenariul rupturii AC-PAC

Rostul „Alternativei 2000” era să complimească activitățile care nu au intrat în preocupările celorlalți asociații civice. De exemplu analiza politică.

ANDREI PLEȘU

Nu poți face un partid politic cu zece luni înainte de alegeri

Ideea de partid a fost departe de a fi la rampă

Domnule Andrei Pleșu, de ce ați simțit nevoia să vă angajați în „Alternativa 2000”?

Propunerea a venit de la d-l Varujan Vosganian, despre care aveam o bună părere; prestația lui parlamentară mi s-a părut întotdeauna onorabilă, competența lui economică m-a convins, și m-a convins mai ales lista de oameni pe care mi-a arătat-o la prima noastră întâlnire. Era pentru prima oară când, pe un fond de oarecare oboseală, de oarecare dezabuzare – inadmisibile într-un an electoral – vedeam foarte multe nume de oameni cunoscuți care înțelegeau să se adune pentru a mai încerca o dată. Solidaritatea asta nesperată în care întâlneau nume ca Horia Patapievici, Andrei Cornea, Alina Mungiu și mulți alții, mi s-a părut că impune aderența. Pe de altă parte, propunerea d-lui Vosganian a venit pe fondul unei frustrări care nu este numai a mea, e generală. Există, obiectiv vorbind, o frustrare a multora dintre alegătorii noștri în legătură cu prestația de până acum a guvernului, cu prestația de până acum a opoziției și cu lipsa de perspective pentru anii care vin. Se simțea nevoia unei acțiuni alternative.

„Alternativa 2000” a apărut în toamna anului trecut. De la început a fost vorba de a crea un nou partid politic?

Nu. A fost o mișcare civică, urmând ca, în funcție de ecurile pe care această mișcare le va stârni, de evoluția conjuncturilor, de discuțiile dintre noi, să stabilim la un moment dat, dar la momentul potrivit, dacă și în ce condiții e necesară o desprindere de la un partid politic din această mișcare. În orice caz, ideea de partid a fost departe de a fi la rampă în momentul constituirii acestei mișcări. Or, lucrurile au evoluat în așa fel încât a apărut foarte curind înclinația unora – în speță a d-lui Varujan Vosganian – de a face cât mai repede un partid politic și de a intra rapid în lupta electorală. Decizia asta s-a lovit de dezacordul unora dintre noi, pentru că nouă ni se părea utopic și inoportun. Nu poți face un partid politic cu zece luni înainte de alegeri în speranța că vei câștiga ceva. Nu poți obține decit un eșec pe care îl depozitezi în „palmaresul” tău de la bun început. Intri pe scenă pentru a rata. În al doilea rând, în confuzia de acum, apariția unei noi formațiuni politice poate spori dezordinea mentală a electoratului. Printr-o astfel de inițiativă, chiar dacă involuntar, pot fi dezavantajate strategiile electorale

ale opoziției. Deci, înființarea unui partid, acum, e plină de fisuri de tot felul (pragmatice, morale, politice) care, din punctul meu de vedere, trebuiau să aibă o greutate.

Totuși, ținând cont că d-l Varujan Vosganian este un politician exersat, ce argumente pentru crearea unui nou partid a avut?

Argumentele lui erau tipice pentru un politician de vocație: el vrea să acționeze. Ideea de a sta să reflecțăm, să cîntărim, să analizăm, să aminăm nu coincide cu temperamentul lui. E un om în mod vădit pus pe fapte, pentru care orice așteptare, orice întârziere sînt vinovate. La asta se adaugă o întreagă retorică a datoriei de a acționa imediat și repede, pentru că altfel nu se mai poate. Concepția noastră, a celorlalți, era să lășăm să treacă alegerile, să dăm forțelor existente șansa de a-și face programul până la capăt. După alegeri, dacă rezultatele vor fi nemulțumitoare, atunci vom avea mai multe argumente, mai multă acoperire de a crea un nou partid. În fond, mișcarea se numea „Alternativa 2000”, nu „Alternativa 1996”. După alegeri, un nou partid ar fi putut invita și pe dezamăgiții altor partide (care sînt numeroși) să colaboreze. Or, acest lucru nu-l putem face acum decit prin licență morală. După alegeri ar fi existat o justificare pentru a crea ceva nou, fără scrupulul de a menaja alte formațiuni. Acum, însă, după părerea mea, este un gest nelolial și pripit.

Cu asta, apele s-au despărțit net. Reproșul pe care i-l fac d-lui Vosganian, căruia, de altfel, îi doresc succes în continuare, e că nu și-a declarat intențiile de la bun început. Acum îmi e clar că el voia din capul locului un partid și că a fost o formă de „amabilitate” să ne lase să plutim în ideea că sîntem o simplă mișcare civică.

ADRIAN IORGULESCU

Cred că putem deveni un cordon sanitar

„Alternativa României” s-a născut din dezamăgire, din neîmplinire. În luna octombrie am purtat dialoguri cu mai mulți cunoscuți în legătură cu toate problemele actuale și cu modul în care considerăm că ele ar putea fi soluționate. Am avut surpriza să-mi dau seama că toți gîndeau la fel, toți voiam același lucru. Am fost inițial 37 de semnatari ai apelului de la sfîrșitul lunii octombrie. În urma acestui apel ne-am trezit cu foarte mulți oameni care gîndeau asemenea nouă și care doreau să se implice activ nu numai în viața publică, ci și în cea politică. În foarte scurt timp, au ajuns să fie citeva sute. Cînd am ajuns la mai bine de 250 de oameni, am generat acel manifest al „Alternativei 2000” – un manifest care cuprindea în sinteză cîteva idei fundamentale în privința schimbării situației în această țară. Ne-am dat seama că exista un orizont de așteptare pe care-l resimțeam fiecare, ca persoana individuală, dar și la nivelul întregii societăți românești. S-a înființat o fundație, „Alternativa 2000”, iar la 11 ianuarie 1996 o parte dintre membrii fundației au fondat un comitet de inițiativă avînd ca scop înființarea unui partid politic. Credem că numai implicarea în viața politică poate îndrepta situația actuală și nu sînt de ajuns analizele, strategiile și sondajele. Partidul se numește „Alternativa României”. El își propune să vină cu energie și competență managerială, cu pragmatism, cu interogarea realității și aducerea unor răspunsuri concrete la problemele concrete ale societății. Cred că, în principal, aceasta așteaptă oamenii de la partidele politice – mai puțină ideologie, mai multă implicare în realitate.

Electoratul nostru va fi, în principal, format din tineri, din cei care vin pentru prima dată la vot (după calculele noastre, ei vor fi circa 1.300.000); în al

1. Cum a apărut ideea „Alternativei 2000”, și ce ați așteptat de la ea?
2. Care este activitatea dumneavoastră în „Alternativa 2000”?
3. Cînd s-a pus pentru prima oară problema formării unui partid politic derivat din „Alternativa 2000” și care este opțiunea dumneavoastră în această privință?

S-a plecat de la concluzia că există un segment destul de numeros în societate care consideră că partidele și oamenii politici nu răspund adevăratelor probleme ale societății românești în momentul de față. Problemele acestea urmau să fie identificate (prin analize, studii, sondaje).

A fost și nu a fost clar de la început dacă „Alternativa 2000” se va transforma în partid. Din nefericire, la noi există lucruri care nu se spun și totuși se gîndesc – și atunci se produc rupturile. Se repetă scenariul rupturii AC-PAC, și aceasta îmi displace. Pesemne că lumea românească numai aceasta poate produce: lucruri confuze, fratricide ș.a.m.d.

Printr-un comunicat publicat în *Cronica română* și semnat de Andrei Pleșu, H.-R. Patapievici, Alina Mungiu, Andrei Cornea, Al. Zub și subsemnatul, specificăm faptul că nu considerăm oportun înființarea unui nou partid plecînd de la „Alternativa 2000”. Motivele sînt următoarele: 1) Timpul pînă la alegeri este prea scurt; 2) Este greu de conceput ca, într-un timp atît de scurt, partidul să-și poată face o platformă care să-i dea identitate; 3) Acest nou partid nu ar avea alt electorat decît cel pe care-l are actuala Opoziție. Am considerat că este mai profitabil să susținem ideile partidelor cu adevărat democratice prin studiile și analizele personalităților care fac parte din „Alternativa 2000”.

de partidul „Alternativa României“

„Alternativa“ 2000 își propunea să creeze diferență

Ce își propunea mișcarea civică la care dumneavoastră ați aderat?

„Alternativa 2000“ își propunea să caute căi noi și oameni nezați, care să aducă în politica românească diferența salvatoare. Cuvântul diferență este decisiv aici. Vorbesc în nume propriu, dar cred că și alți semnatari ai primului manifest ar fi de acord cu mine. Ceva s-a erodat prematur în viața politică românească. De la partidul de guvernământ nimeni nu mai așteaptă reforme și schimbări de chip. Dar și opoziția s-a comportat în acești ultimi ani în așa fel încât n-a dat nici sentimentul coeziunii, nici al eficacității, nici al clarviziunii politice. De aceea, stilistic aproape, am simțit nevoia să propunem un program al noutății și al diferenței față de ceea ce este acum pe piața politică. Aveam în vedere un altfel de discurs politic (începînd de la limba română), un altfel de comportament politic, un altfel de contact cu electoratul. Cu alte cuvinte, doream o ieșire din rutina ce s-a instalat la toate nivelurile pe piața politică. Or, unul din lucrurile care m-au demobilizat a fost că, încet-încet, n-am mai simțit această preocupare pentru diferență. Noul partid riscă să nu fie decît unul din numeroasele partide care deja există pe scena politică. Pentru că ceea ce el declară ca program – protecție socială, neoliberalism și morală creștină – sună foarte cunoscut. În plus, e de discutat dacă toate acestea merg împreună sau dacă soluția de a numi acest amestec „ideologie postmodernă“ este o soluție serioasă. Numai în politică nu intrase postmodernismul! Iar ideea că electoratul român, auzind că, în sfîrșit, a apărut ceva postmodern la orizont, se va repezi la com

să-l voteze, mi se pare copilărească. Deci, unde este noutatea? Declarații de tipul „vom fi primul partid moral“ nu înseamnă nimic. Toate partidele pretind același lucru. „Vom fi primul partid în care intelectualii vor avea un cuvînt de spus“. Oare? Iată că intelectualii care au fost inițial în mișcare au avut un cuvînt de spus, dar n-a contat. Aici aș vrea să fac o precizare în legătură cu intelectualii și politica: atunci cînd d-l Varujan Vosgianian mi-a făcut propunerea de a intra într-o mișcare alternativă, am avut senzația că el avea deja o structură în curs de constituire, că avea soluții, studii, oameni și că ceea ce-i lipsea era „frișca“ unor nume care să orneze mișcarea. Senzația pe care am avut-o ulterior a fost că, dimpotrivă, numai frișca era reală și că structura propriu-zisă era încă fluidă. Pe de altă parte, cînd apelezi la oamenii de tipul Patapievic, Cornea, Mungiu ș.a.m.d., părerea mea este că apelezi la ei pentru că le creditezi capacitatea analitică și pentru că respecti anvergura lor intelectuală. Dacă e așa, atunci ascultă opinia lor și, eventual, ții cont de ea. Dar dacă îi vrei într-o mișcare, iar opiniile lor nu contează decît în măsura în care o confirmă pe a ta, atunci înseamnă că apelul către ei era ornamental și, în consecință, oarecum jignitor. Rezultă că intelectualii nu sînt buni decît pentru clopoțeii care atîrnă de numele lor. Chestiunea e de natură să te indispuie.

Intelectualii și politica

Domnule Andrei Pleșu, angajarea dumneavoastră în politică, prin „Alternativa 2000“, nu v-a pus pe gânduri de la început, tocmai ca intelectual? Pentru că, în Europa Centrală și de Est rolul intelectualilor în politică a cam fost jucat. Încet-încet, ei au părăsit scena. Or a era

defazare față de tot ceea ce s-a întîmplat deja în fostele țări comuniste?

România este oricum defazată, așa încît mi-am spus că intelectualitatea nu și-a jucat încă în întregime rolul. Ea s-a epuizat în primii 2-3 ani în lupte intestinale care au fost, pînă la urmă, perdante pentru ea și pentru toată atmosfera din țară. Acum ar putea apărea șansa unei resolidării. Am în minte o frază a lui Geremek pe care o tot citez: „În vremuri ca astea, politica nu trebuie lăsată pe mîna politicienilor“.

Bine, dar Geremek și alți intelectuali polonezi nici înainte nu prea lăseseră politica pe mîna politicienilor.

Ei, asta este. Diferența dintre intelectualitatea central-europeană și intelectualitatea română este uriașă și nu vreau să intru în acest subiect acum.

Deocamdată, cu mintea cea de pe urmă, regret că mi-a alunecat atît de ușor piciorul în primul moment. M-am grăbit. Am rezistat bătoș în ultimii cinci ani la tot soiul de propuneri, și am cedat pe neașteptate în ceasul al 12-lea! Sper să fie încă un semn de inocență...

La mijlocul lui decembrie, printr-un text apărut în *Dilema*, „De ce (nu) este cu puțință ceva nou“, încă vă războiați cu cei care își manifestau neîncrederea în oportunitatea „Alternativei 2000“. Apoi, foarte repede, s-a produs despărțirea.

E adevărat că atunci cînd am scris acel text eram foarte iritat și rămin, dacă nu iritat, oricum melancolic, în legătură cu reacția publică din primul moment al lansării „Alternativei 2000“. Au fost cîteva reacții publice foarte nervoase din partea citorva partide. Cum apare o tentativă nouă, un efort de a te înscrie altfel în jocul existent, apar două reacții prompte: una este de suspiciune – Cine-s aștia? Ce vor? E o diversivare etc. – și a doua

– N-avem nevoie de așa ceva; sînt deja destule partide etc. Există deci o reacție de retezare, de omogenizare proastă, care anulează din start orice poate fi nou. Acest lucru m-a iritat și mi-am spus: numai pentru atît și merită să fie scuturată inerția asta, dovedind că totuși se poate.

Din acest punct de vedere, regret că nu dispun de energia necesară ca totuși să iau asupra mea un astfel de efort. Dar, dacă vrei să faci un partid eficient – mai ales cînd ești în infirmerie – acest lucru este posibil cu o singură condiție: să intri într-o accelerație extraordinară, adică să nu mai faci 24 de ore din 24 de ore decît teren, apariții la televiziune, contacte umane, pe scurt „campanie“, în sensul cel mai propriu al cuvîntului. Or, în ce mă privește, nu mai am putere pentru așa ceva. Îmi lipsește timpul (ceea ce am de făcut acum mă ocupă integral) și apoi, ceva din spiritul meu ofensiv s-a erodat în primii 2-3 ani de după 1989. Am o mică oboseală, o mică dezabuzare și admit că, față de acest balast care este în mine, temperamental, activismul d-lui Vosgianian mi se par de invidiat. Îmi fac un reproș din faptul că nu mai am puterea de a participa.

Dar această lipsă de putere a intervenit după angajarea dumneavoastră.

A fost o proastă evaluare a resurselor proprii. Am crezut că mai am destulă energie ca să promit un sprint. Constat acum că nu o mai am. Pe de altă parte, am crezut că pot să fiu util și dacă fac politică, „cu mîna stîngă“, printre altele. Dar dacă nu te angajezi masiv, lucrurile îți scapă, nu te mai reprezintă, intri în conflict cu tine însuși și, în general, nu faci treaba la care te-ai angajat.

A consemnat RODICA PALADE

doilea rînd, va fi marea masă a indecișilor, pe care sondajele de opinie o estimează la 30%-35%. Am fost acuzați că vom lua din electoratul Opoziției. Nu este adevărat. Nu venim să luăm voturile de la Opoziție, pentru că, la ora actuală – și sondajele o demonstrează –, fără a fi ajuns la guvernare, Opoziția și-a erodat capitalul politic. Prin urmare, cred că putem deveni un cordon sanitar, așa încît voturile care se pierd de la Opoziție să le putem prelua noi.

(Din declarațiile făcute la conferința de presă a lansării partidului „Alternativa României“)

**MIRCEA DIACONU
Mi-e foarte teamă
ca Opoziția să nu piardă alegerile**

1. Am primit un telefon de la Sorin Ilieșiu și, pentru că sînt un entuziast, și pe fondul spaimii față de anul electoral în care am intrat, am acceptat. Mi-e foarte teamă ca Opoziția să nu piardă alegerile. Nu înseamnă că datorită „Alternativei 2000“ nu se vor pierde alegerile, dar pur și simplu am dorit să fac un gest, pentru că altfel sînt un pasiv politic. Alăturarea mea nu are o motivație anume, nu voi activa furibund, o să mă căznesc, ca și în 1992, să ajut partea bună a mărului.

3. Am traversat experiența „Alianței Civice“ în toate fazele sale. Am fost unul din cei care au votat înființarea Partidului Alianței Civice, deși nu am făcut parte din el. Acest dualism nu mi se pare deloc normal. Pe de altă parte, orice activitate politică are nevoie de coordonata numită „fundatie“, în care poate angrena și alte persoane – de concepție, de strategie ș.a.m.d. Printr-o fundație se pot face proiecte, programe care ajută în mod esențial partea din grupare care se ocupă strict cu politica. În experiența „Alianței Civice“ m-a speriat ruptura definitivă între cele două grupări. Aici, sper din tot

sufletul că cele două grupuri vor fi unul singur. Și, dacă eu sînt în fundație, mi se pare firesc să sprijin partidul, de aceea am și semnat manifestul „Alternativei 2000“. Dar partea mea de efort nu poate să țină decît de Fundație. Pînă la urmă, orice faci în plan civic, are semnul politic deasupra. Să încerci să luminezi omul, să-l ajuti să înțeleagă, e cel mai periculos gest politic cu puțință.

Pentru momentul actual cred că trebuie să existe o singură grupare care poate să dea și haine la săraci, și să asfalteze, și să cîștige alegerile ș.a.m.d. Această grupare își poate propune tot spectrul de activități de la civic la politic, fără să se contrazică cu nimic. Andrei Pleșu, de pildă, poate să elaboreze strategii pe care ceilalți care alegă prin toată țara ca să convingă publicul, le pot pune în practică. E nevoie și de unii și de ceilalți, după cum cred că e nevoie și de unul ca mine. După ce Pleșu îi învață ce să facă cu capul, eu pot să-i învăț ce să facă cu mîinile.

Faptul că am semnat și eu manifestul „Alternativei“ nu înseamnă decît că sînt absolut convins că e nevoie și de această coordonată pentru cîștigarea alegerilor care, în peisajul Opoziției actuale, lipsește. Vorbesc de grupul de oameni tineri, nu neapărat intelectualii, nu neapărat geniali, ci oameni obișnuiți, care dau dovadă de simț practic. Cam asta ar fi, într-o definiție simplă, gruparea „Alternativa 2000“ – pragmatismul și evitarea capcanelor cunoscute și folosite atît de puternic în 1992: Ai fost membru de partid? Ne iau Ardealul, nu ne iau Ardealul? și lucruri de felul ăsta, care sînt deja desuete și în care, din păcate, se va intra din nou. O grupare ca „Alternativa 2000“ are toate șansele să evite aceste capcane și să izbutască să mărească electoratul opoziției, atrăgînd o parte din indecși.

Eu unul nu mă simt deloc pregătit să mă așez

într-o doctrină și să stau acolo cuminte. Cînd vorbesc cu vecinul mi se pare că trebuie să fiu social-democrat pentru că el este necăjit și eu sînt necăjit, cînd mă gîndesc cum trebuie să punem teatrele românești pe linia de plutire știu că soluția e liberală, și e fără milă ș.a.m.d. Realitatea românească e atît de complexă încît nu cred că se poate citi dintr-un singur unghi doctrinar de vedere. „Alternativa 2000“ are avantajul că e organizată pe sistemul fundațiilor. Asta înseamnă o maleabilitate foarte mare.

Pe de altă parte, decît să stai cu mîinile în sin și să privești cu spaimă drolul de sare – pentru că totuși alunecarea Opoziției în opțiunile electoratului e reală, nu mare, dar e reală și periculoasă –, ceva trebuie să facem, chiar un gest disperat ca acesta.

2. Pot pune la dispoziția oricui priceperile care sînt strict de meseria și de experiența mea. Pot ajuta pe cineva care vrea să candideze, și nu e obișnuit cu astfel de lucruri, să aibă mai mare priză la public, să știe să-și cîștige electoratul. Din păcate, în 1992 mi-am oferit Convenției Democratice serviciile și am încercat să fac lucrul ăsta. Entuziasmul a fost general, însă n-a avut nimeni timp pentru așa ceva. Există un fel de suficiență la oamenii care, într-un mod sau altul, devin aleși. Omul suportă foarte greu ieșirea din anonim și mulți amesc. E tot ce pot să fac eu în plan politic, să-i ajut pe acești oameni. Altceva n-am să fac niciodată, pentru că e păcat, într-un fel, să mă ocup de ceva de care alții s-ar ocupa mult mai bine și, în schimb, să moară un actor, un prozator, un profesor la Academia de Teatru și Film și să se nască un politician inert.

Ați accepta o funcție de conducere în partid?

Nu, nicidecum. Și nu pentru că sînt pudic, că nu vreau să mă bag în politică, ci pentru că nu am timpul fizic necesar unei astfel de activități.

Grupaj realizat de OANA ARMEANU și CEZAR PAUL-BĂDESCU

Am ascultat mai zilele trecute un comentariu BBC dedicat unei noi profesiuni apărute în partea răsăriteană a Germaniei: aceea de orator la înmormintări. Cu o exactitate care nu excludea umorul, chiar negru, ziaristul englez se ocupa de o firmă înfloritoare, specializată în livrarea, contra unui onorariu de 160 DM per discurs, de oratori funebri la înmormintările fără preot, numeroase, în mod tradițional, pe teritoriul fostei RDG, unde procentul de atei declarați atinge 30% din populație, iar cel de practicanți ai vreunei religii doar 25%. Organizată de un fost ofițer STASI, firma în cauză oferă o modalitate de câștigare a existenței unor foști lucrători ai fostelor servicii secrete est-germane. Cum, potrivit legii, foștii STASI nu au voie să ocupe nici un fel de funcții publice, aceștia continuă să-și utilizeze astfel talentele de investigatori (o drept, acum numai asupra morților), pregătind profesional adevărate fișe informative ale răposaților, cărora li se oferă în felul acesta o înmormintare pe măsura vieții lor.

Descoperirea acestui insolit episod al tranziției est-germane m-a confundat în întrebări și meditații mai mult decît de spectator. Pentru că, înainte de toate, nu am reușit să-mi reprim elanul comparativ și nu am putut să nu mă întreb în ce măsură o asemenea întâmplare ar fi posibilă în România. Iar răspunsul negativ obligă la concluzii complexe și la accente adesea contradictorii.

Pe de o parte, situația acestor bieți reciclați, deveniți din membri ai unui atotputernic aparat represiv simple persoane particulare obligate să-și inventeze un *modus vivendi*, nu prezintă, în afara situației lor de dinainte de '89, nici un punct comun cu cea a colegilor lor de la noi. Legea care le interzice domeniul public (un fel de legiferare a ceea ce noi numim Punctul 8 de la Timișoara) îi îndepărtează de orice altă funcție decît cea privată. Dar, spre deosebire de omologii lor români, ei n-au fost inzeștrați, în momentul istoric al

ANA BLANDIANA

Afaceri și credințe

lăsării la vatră, nici cu sumele necesare deschiderii unor afaceri, nici cu o cotă parte din conturile lui Ceaușescu. În ceea ce privește comora dosarelor — inestimabilă sursă de putere și îmbogățire în România —, ea se află în Germania sub autoritatea unei comisii parlamentare conduse de intratabilul pastor Gauck, departe deci de orice posibilitate de manipulare de către vechii ei stăpîni, obligați să se recalcifice și să recupereze din vechea lor existență doar profesionalismul convertibil în alte scopuri.

Pe de altă parte, ceea ce impresionează în acest caz nu este atît reprogramarea vechilor stăpîni pentru o oricît de bizară viață nouă, cît faptul că noua firmă de oratorie funebă își găsește suficienți clienți pentru a putea funcționa ca o înfloritoare afacere. Și trebuie să mărturisesc — cu o mică și jenată mîndrie patriotică — că nu mi-o pot imagina funcționînd în România. Vreau să spun că, presupunînd prin absurd că ar exista un grup de foști securiști atît de nedescurcăriți încît să nu fi reușit să devină după '89 decît oratori funebri, mă îndoiesc că ar fi găsit printre răposații români suficienți clienți ca să poată trăi din asta. Și

totul, pentru simplul motiv că la noi înmormintările se fac — și se făceau chiar în cea mai neagră perioadă stalinistă — în mod tradițional cu preot, iar în statistici procentul de atei nu depășește cifra de 1%. Și chiar dacă acest infim procent nu garantează în mod automat o reală și profundă religiozitate, el vorbește despre păstrarea, pe parcursul unei jumătăți de secol de materialism dialectic, a unui ambient spiritual de tip contrar și a unei psihologii colective dominate de valorile tradiționale. Pentru că nu mă îndoiesc că indiferența față de religie este mai mare decît rezultată din statistici, dar jena de a o mărturisii spune enorm despre mentalitatea generală. Și atunci întrebarea este: cum se explică diferența de reacție la germani și la români în fața aceluiași presiuni ideologice, exercitate cu același tip de mijloace de-a lungul aceluiași perioade de timp? Iar răspunsul, dezarmant de simplu, mi se pare fascinant. Seriozitatea germană, funciară, înscrisă în fibra fiecărui membru al societății, a funcționat pe parcursul atîtor decenii ca un element agravant al propagandei de stat. Educația ateistă, făcută cu seriozitate germană și receptată cu seriozitate germană, a dus în mod evident la alte rezultate decît aceeași educație făcută într-o aproximație și bășcălie latino-balcanică. În timp ce, acceptînd fatalitatea istoriei, germanii s-au așezat cu aplicație la studiul și însușirea noulor dogme, românii, mai obișnuiți cu fatalitățile, au păstrat față de tot ce li se spunea (și cu cît li se spunea mai mult) o anume distanță ironică. De unde rezultă că, în cazul popoarelor, defectele și calitățile sînt noțiuni cu împrevizibilă încercătură istorică.

De altfel, discursurile funebre ținute de foști ofițeri ai poliției politice sînt de neimaginat în România nu numai pentru că le țin la noi preoții, ci și pentru că foștii ofițeri nu au timp de morți, sînt încă, probabil, prea ocupați cu viii.

REVISTA PRESEI

Citind printre rînduri

• Două ziare, Adevărul și Evenimentul zilei, au publicat în serial o stenogramă oferită de serviciul de presă de la Cotroceni. Ea cuprindea transcrierea discuțiilor purtate în ședința CFSN din 27 decembrie 1989. Președinția a oferit textul spre publicare, cu scopul declarat de a demonstra că CFSN a fost un organism legitim, născut direct din revoluție și prin urmare îndreptățit să ia decizii politice importante. Adevărata surpriză a cititorului este că stenograma nu dezvăluie lucruri senzaționale — cum pretinde Evenimentul zilei — și nici măcar necunoscute. Martorii și participanții la acele discuții se află cu toții printre noi și au apucat să vorbească de nenumărate ori despre asta. Am descoperit în schimb o inadvertență extrem de interesantă. Pe la orele după-amiezii în ziua de 27 decembrie 1989, Ion Iliescu a părăsit ședința pentru a vorbi la telefon cu Mihail Gorbaciov. Textul de la Cotroceni notează următoarele: „*Între timp președintele Iliescu a fost căutat la telefon de președintele Gorbaciov*”. După care stenograma propriu-zisă continuă cu replica lui Iliescu întors în ședință: „*Am întârziat pentru că s-a obținut greu legătura telefonică cu Gorbaciov*”.

Or, cuvintele rostite de Iliescu însuși contrazic evident precizarea de mai sus, inserată după toate aparențele mai tîrziu în textul stenogramei. Dacă legătura cu Gorbaciov „s-a obținut greu”, asta înseamnă că nu Gorbaciov l-a chemat pe Iliescu, ci exact invers, noul lider de la București a cerut legătura telefonică cu Moscova. Să admitem însă că ne înșelăm. Și să mai credem că președintele Iliescu (după cum a negat de mai multe ori inclusiv în fața Comisiei parlamentare de cercetare a evenimentelor din decembrie) n-ar fi chemat la telefon Moscova în 22 decembrie pentru a-i informa pe sovietici că la București s-a instalat o nouă putere. Atunci pe ce bază și în temeiul căror informații, doar cinci zile mai tîrziu, Gorbaciov îl chema la telefon pe Iliescu și îl trata ca pe lide-

rul legitim al noului regim de la București? Pe baza informațiilor obținute de la televiziunea română și a celor difuzate de agențiile de presă? Este cu totul neplauzibil. Oricum am lua-o, din toate acestea rezultă prea clar că, începînd din 22 decembrie, a existat o formă directă de comunicare cu Moscova și mai rezultă la fel de clar că o astfel de comunicare nu a existat cu nici unul dintre guvernele occidentale. Informațiile despre intențiile și pozițiile francezilor și americanilor au fost obținute de Iliescu doar prin intermediul sovieticilor, așa cum reiese din chiar textul stenogramei. Relativ membrilor CFSN discuția cu Gorbaciov, Iliescu a spus că președintele sovietic l-ar fi înștiințat că „*francezii și americanii ar fi gata să accepte o eventuală intervenție militară a URSS*”. Ceea ce reiese cu adevărat din textul stenogramei nu este că Iliescu a fost recunoscut spontan de Moscova ca lider legitim al noii puteri de la București, ci că Iliescu s-a străduit să obțină recunoașterea Moscovei pentru a-și oferi sieși o legitimitate în interior. Iliescu nu putea să prevadă că asta se va întoarce mai tîrziu împotriva sa.

• Stenograma mai spune și alte lucruri interesante. În prima parte a zilei de 27 decembrie 1989 se discuta despre desemnarea unui nou cabinet guvernamental. Ion Iliescu spusese deja că „*într-un cerc mai restrîns l-am numit pe Petre Roman în această funcție de prim-ministru*”. Unii susțineau că Petre Roman ar trebui lăsat să-și numească ministrii după cum dorește, alții dimpotrivă că acești ministri ar trebui numiți cu acordul tuturor membrilor Consiliului. Dar Mircea Dinescu a fost singurul care contesta de fapt chiar numirea în cerc restrîns a lui Petre Roman sau mai exact contesta legitimitatea numirii: „*Să nu ne jucăm de-a democrația și să nu suferim de complexe occidentale, cînd primul-ministru este un om pe care vâul de pe stradă l-a adus aici. Dacă în ziua respectivă primul-ministru avea*

treabă în provincie și era plecat din București, aveam altul acum. A fost ales într-o uriașă lipsă de totalitate a membrilor”. Mai tîrziu, mulți dintre membri de atunci ai CFSN l-au contestat într-un fel sau altul pe Petre Roman (și pe Iliescu însuși), dar atunci cînd se puteau împotrivi s-au lăsat manipulați cu o ușurință uluitoare. Și nu era vorba de a contesta anume persoana lui Petre Roman, ci, pur și simplu, de a se opune la timp ca un „*cerc restrîns*” să monopoleze puterea.

• Recent Curierul național a publicat un articol care îl acuză pe ministrul sănătății Iulian Mîncu că produce economiei românești pagube de milioane făcînd importuri neavantațioase de aparate de dializă. Jurnalul național a replicat cu energie. Iată însă că Evenimentul zilei ne sare în ajutor explicîndu-ne că, în realitate, e vorba de rivalitatea dintre doi magnați ai economiei postcomuniste. Ar fi vorba de Dan Voiculescu și George Păunescu care-și dispută niște afaceri în care ministrul sănătății a luat partea unuia dintre ei. Așadar, mai înainte de a ne entuziasma de com-

bativitatea presei ar trebui să vedem ce fel de ziar este și mai ales cine îl finanțează. Pentru o lectură corectă a ziarelor românești ar trebui ca fiecare să dispună de un mic ghid de utilizare. În felul acesta cititorul ar ști că articolul nu a fost produs de inteligența investigatoare a reporterului, ci că a fost comandat sau plătit de cineva care are un interes precis pentru a da în vileag ilegalitățile unui concurrent. Ghidul l-ar mai ajuta pe cititor să înțeleagă că de cele mai multe ori probele publicate nu sînt suficiente pentru instrumentarea unui dosar; și că dezvăluirile au, în primă instanță, rolul unui șantaj. În fine ar trebui să atragă atenția cititorului că nu trebuie să se entuziasmeze dacă descoperă într-un ziar o critică viguroasă la adresa vreunui ministru. Impresia de libertate și îndrăzneală jurnalistică poate fi înșelătoare. Episodul ne-a mai amintit că un director de ziar, cu vreo doi ani în urmă, a fost silit să-și depună demisia pentru că a refuzat să intre în jocul acesta al dezvăluirilor parțiale cu rol de șantaj. (Horațiu Pepine)

EDITURA ALCRIS

Fiecare roman din colecțiile „EL și EA”, „ROMANTIC” și „ROZ” vă lasă inima copleșită de tandrețe și ochii plini de soare. Încrederea, elanul și buna dispoziție pe care le veți câștiga citindu-le, le veți dărui și tuturor celor din preajma dumneavoastră!

Vă recomandăm ultimele apariții:

Colecția „EL și EA”

- 115. Claudia Jameson — Imun la dragoste
- 116. Robyn Donald — Porțile iubirii
- 117. Lindsay Armstrong — Să lăsăm dragostea deoparte
- 118. Diana Palmer — Trădat de dragoste
- 119. Flora Kidd — Întîlnire periculoasă
- 120. Patricia Wilson — Temporar, mîreasă

Colecția „ROMANTIC”

- 115. Angela Devine — Moștenirea lui Penny
- 116. Penny Jordan — Operațiune de salvare
- 117. Joan Johnston — Un soț de Crăciun
- 118. Catherine George — Pasiunea de ieri
- 119. Yvonne Whittel — Moștenire nefastă
- 120. Betty Neels — O fată la un milion

Colecția „ROZ”

- 15. Sandra Marton — Umbra unei bănuieii
- 16. Violet Winspear — Clanul Valdez
- 17. Renee Roszel — Înțelegere
- 18. Shannon Waverly — Soarele răsare întotdeauna
- 19. Dorothy Vornon — În captivitate

Difuzorii particulari și de stat, citiți solicitantii la „Cartea prin poștă”, se pot adresa la SC ALCRIS 94 DIFUZARE, C. P. 41-129, București, Strada Teodosie Rudeanu 54, sector 1, telefon 617.52.47.

A apărut la Paris Fenomenul Pitești de Virgil Ierunca

Începând de săptămîna trecută, librăriile pariziene găzduiesc volumul *Fenomenul Pitești de Virgil Ierunca*. Lucrarea, apărută la Editura Michalon, cu o traducere de Alain Paruit, beneficiază de prefața cunoscutului politolog François Furet. Cititorul occidental are prilejul de a cunoaște astfel una dintre cele mai grave experiențe ale dezumanizării instrumentate de regimul comunist în România. Reproducem mai jos prefața lui François Furet la *Fenomenul Pitești de Virgil Ierunca*.

În România, la Pitești, un oraș situat la circa o sută de kilometri de București, într-o închisoare relativ modernă, construită între cele două războaie, se petrec evenimentele relatate în această carte. Regimul comunist, de curînd instalat, cu ajutorul trupelor sovietice, a caționat cu autoritatea sa experimentul penitenciar pe care-l reconstituie Virgil Ierunca.

La acea dată, închisorile erau pline. Șantierul de muncă forțată al canalului Dunăre-Marea Neagră a inaugurat, pe de altă parte, gulagul românesc. Toate partidele politice, cu excepția celui comunist, fuseseră interzise, iar poliția politică domnea după bunul plac. Avuseseră loc mii de arestări și deportări, fără a mai vorbi de asasinat. La Pitești erau închiși

mai ales tinerii, studenți și liceeni, care fuseseră arestați sub motive diverse, dar care erau în totalitate suspecți de a avea o „gîndire dușmănoasă”. Închisoarea de la Pitești va deveni locul „reeducării” lor politice și morale. Deținuții de aici vor fi bătuți, umiliți, torturați, pînă cînd se vor fi declarat ei înșiși pocăiți și convertiți, devenind „oameni noi”.

Ideea reeducării prin închisoare nu este specifică doar regimurilor comuniste. Înainte de a fi un element al panopliei revoluționare, ea a făcut parte din morala social-burgheză care avea ca țintă reinscrierea delincventului printre „oamenii cinstiți”. Ea n-a dat niciodată rezultate spectaculoase, dar nici n-a avut vreodată ambiții la universalitate. Dimpotrivă, reeducarea revoluționară a dorit să reinventeze umanitatea în general: tragedia ei penitenciară se poate deduce din acest proiect mesianic, deoarece revoluția umple închisorile cu adversari politici și face din masa celor încarcerati obiectul pedagogiei ei totalitare.

Experiența, de o violență absolută asupra spiritelor și trupurilor, avu-se loc deja în URSS, cel puțin în ceea ce privește tortura și obsesia mărturisirii, care caracterizează interogatoriile și procesele anilor '30: ideea reeducării planează mai mult sau mai

puțin în cadrul marii terori staliniste, în măsura în care ea se învecinează cu valoarea pe care o capătă recunoașterea de către acuzat a greșelilor comise. Dar ea va ocupa un loc central în China lui Mao-Tze-Dung, conform descrierilor lui Jean Pasqualini, în volumul *Prisonnier de Mao*, Gallimard 1975. Rolul jucat de confesiunea publică a prizonierului și de interminabila verificare a sincerității căinței sale devin esențial în China maoistă.

Fenomenul Pitești aparține aceluiași repertoriu căruia i se adaugă, însă, o trăsătură particulară: utilizarea sistematică a torturii prizonierilor de către tovarășii lor de celulă. Ideea aparține pedagogului sovietic Makarenko (1888-1939), specialist în delincvența juvenilă și partizan al unei reeducări a tinerilor deținuți de către alți deținuți, de aceeași vîrstă și clasă socială, dar care erau mai demult încarcerati și avuseseră timp să

se căiască. Autoritățile românești de la închisoarea Pitești se folosesc de unul din acești „convertiți”, pentru aplicarea „teoriei”, și anume de Eugen Țurcanu, un tinăr legionar, devenit comunist în 1944 și arestat în 1948, încarcerat la Pitești, unde pune bazele unei Organizații a deținuților politici cu convingeri comuniste; proiectul fusese aprobat în prealabil de generalul Nicolski, șeful Securității, și de conducerea partidului comunist român. Țurcanu este cel care va pune în practică acest proiect. El va declara în închisoare o teroare absolută, în numele reeducării.

Virgil Ierunca relatează una dintre cele mai grave experiențe ale dezumanizării, pe care le-a cunoscut epoca noastră. Deținuții torturați cu un sadism aproape extravagant, dacă sadismului i se poate atribui acest calificativ, trebuiau să sfîrșească prin a tortura ei înșiși alți deținuți, negîndu-și prin aceasta calitatea lor de victime. În ultima fază a ciclului, nenorociții erau constrînși să-și tortureze cei mai buni prieteni, ca probă a convertirii lor interioare. Cu excepția celor din grupul lui Țurcanu, care au inițiat fenomenul și care au fost doar călăi, toți ceilalți au fost victime și călăi totodată. Toți au fost torturați; toți au torturat. Doar cei care au murit sau au supraviețuit au fost lipsiți de această suferință.

Virgil Ierunca a avut curajul să pătrundă în acest infern, pentru a-l relata, spre edificarea generațiilor viitoare. Secolul Luminilor nu încetase să imagineze omul în libertatea sa primară, înaintea societății. Secolul nostru, al XX-lea, ne-a obligat să privim omul social în capcana unei sălbăticii colective.

Virgil Ierunca

Pitești

laboratoire
concentrationnaire
(1949-1952)

Traduit du roumain par Alain Paruit

Préface de François Furet

ÉDITIONS MICHALON

Seminar despre independența presei organizat de „22”

În zilele de 24-25 februarie a.c. revista „22” va organiza la sediul Grupului pentru Dialog Social (Calea Victoriei 120) seminarul cu tema „Modalități de menținere a independenței politice și financiare a presei”. Seminarul face parte dintr-un micoproiect Phare pentru Democrație, finanțat de Uniunea Europeană și de revista „22”.

Principalele teme ce vor fi discutate:
● Aspecte ale libertății presei după decembrie '89; ● Libertatea economică a presei; ● Difuzarea presei; ● Marketing și publicitate.
Dintre vorbitori amintim: Petre Mihai Băcanu (director executiv *România liberă*), Dumitru Tinu (director *Adevărul*), Doina Băscă (editor *Cotidianul*), Cristian Tudor Popescu (redactor-șef adjunct *Adevărul*), Valentin Negoită (redactor-șef *Capital*), Alexandru Lupu (redactor-șef *Libertatea*), Ionuț Popescu (redactor-șef adjunct *Capital*), Mihai Coman (decanul Facultății de Jurnalism), Cornel Nistorescu (director *Expressiv*), Jean Yves Potel (ziarist *Le Monde Diplomatique*, Franța), Harry Morgan (fost director *Readers Digest*, SUA) ș.a.

Sînt invitați să participe directorii, redactorii-șefi și șefii serviciilor de difuzare și marketing/publicitate ai publicațiilor naționale, directori ai firmelor de difuzare din întreaga țară, directori de tipografii și agenții publicitare, ziariști.

Se vor dezbate posibilele soluții la actualele dificultăți financiare cu care se confruntă o mare parte a presei și care riscă să pună în pericol independența acesteia, mai cu seamă în ajunul alegerilor. Un al doilea seminar pe aceeași temă, adresat presei locale, este programat pentru zilele de 23-24 martie a.c.

Premiile UCIN

Luni, 12 februarie, a.c. Uniunea Cineaștilor din România a decernat premiile pe 1994-1995. Juriul a fost compus din: Cristina Corciovescu – președinte, Liana Petruțiu – secretar, Ioan Cărmăzan, Laurențiu Damian, Alexandru Țintorescu, Ștefan Marițan, Victoria Marinescu, Călin Stănculescu, Ștefan Velnicu.

Lung metraj

Marele Premiu: „O vară de neuitat” de Lucian Pintilie; **Premiul special al juriului:** „Senatorul melicilor” de Mircea Danieluc; **Premiul pentru regie:** Stere Gulea pentru filmul „Stare de fapt”; **Premiul pentru imagine:** ex-aequo, Vivi Drăgan Vasile pentru „Stare de fapt” și Dinu Tănase pentru „Rosenemil, o tragică iubire”; **Premiul pentru scenografie:** ex-aequo, Paul Bortnovski și Călin Papură pentru filmul „O vară de neuitat” și Florin Gabrea pentru filmul „Rosenemil, o tragică iubire”; **Premiul pentru costume:** Miruna Borzescu pentru filmul „O vară de neuitat”; **Premiul pentru rol principal feminin:** actriței Oana Pelea pentru rolul din filmul „Stare de fapt”; **Premiul pentru rol principal masculin:** actorului Dorel Vișan pentru rolul din filmul „Senatorul melicilor”; **Premiul pentru rol secundar feminin:** actriței Tamara Crețulescu pentru rolul din filmul „O vară de neuitat”; **Premiul pentru rol secundar masculin:** ex-aequo, Răzvan Vasilescu pentru „Stare de fapt” și „O vară de neuitat” și Mircea Rusu pentru „Stare de fapt”; **Premiul pentru montaj:** Cristina Ionescu pentru filmul „Pepe și Fifi”; **Premiul pentru coloana sonoră:** Horea Murgu pentru „Stare de fapt”; **Premiul pentru debut:** operatorului Dan Alexandru pentru „Pepe și Fifi”; **Premiul pentru critică de film:** Eugenia Vodă pentru volumele „Cinema și nimic altceva”, „Planeta cinema” și „Scurte întîlniri”; **Mențiune specială:** pentru film experimental de televiziune Ion Gostin pentru filmul „Spovedania”; **Mențiune specială:** pentru debut actorului Mihai Călin din filmul „Pepe și Fifi”; **Mențiune specială:** actorului

Ion Siminie pentru rolul din filmul „Oglinda”; **Mențiune specială:** actorului Cristian Iacob pentru rolul din „Pepe și Fifi”; **Mențiune specială:** pentru rezolvarea unor portrete de epocă prin machiaj d-nei Anastasia Vitanidis.

Scurt metraj

Marele Premiu: „Via Regis”, realizat de Radu Igazsag și Alexandru Solomon; **Premiul special al juriului:** „Trepte către teatrul de mine” de Florin Mihăilescu; **Premiul pentru film documentar:** ex-aequo, „Linedenfeld 1994” de Radu Muntean și „Prigoniți, refugiați, condamnați” de Vlad Plămădeală și Șerban Comănescu; **Premiul pentru regie film documentar:** Nicolae Mărgineanu pentru „Enescu – la răspintie de vremi”; **Premiul pentru scenariu:** Gabriel Liiceanu și Sorin Iliesiu pentru scenariul filmului „Apocalipsa după Cioran”; **Premiul pentru imagine:** ex-aequo, Mircea Bunescu pentru imaginea filmului „Sfinți oșteni” și Liviu Pojoni pentru imaginea video a filmului „Satul ascuns”; **Premiul pentru montaj:** ex-aequo, Manuela Hodor pentru montajul filmelor de animație și Nita Chivulescu pentru montajul video al filmului „Enescu – la răspintie de vremi”; **Premiul pentru coloana sonoră:** Horea Murgu pentru filmul „Dincolo de ora zero”; **Premiul pentru animație:** echipei de animatori ai serialului „Caroline și prietenii săi”, formată din: Călin Cazan, Adrian Băluță, Dan Rebegea, Dan Oprea, Velica Vasile, Leonard Gheorghe, Adrian Gheorghe, Dinu Petrescu, Răzvan Vabrie, Manuela Vrabie; **Premiul pentru plastică de animație:** Liana Petruțiu pentru filmul „Oglinda”; **Premiul pentru film de animație:** Zeno Bogdănescu pentru filmul „Punctul de fugă”; **Premiul pentru opera prima:** Gheorghe Preda pentru filmul „Apocalypsis cum figuris”; **Mențiunea specială:** pentru film-document Mirona Tatu pentru filmul „Inchisoarea”; **Mențiunea specială:** pentru film-reportaj Irina Szasz și Victor Prunaru pentru filmele „Transsexualii” și „Orașul subteran”

DOREL ȘANDOR

Măsurile pentru demantelarea sistemelor comunismului totalitar

Comisia juridică și pentru drepturile omului a Adunării parlamentare a Consiliului Europei a decis elaborarea unui raport special referitor la tranziția către democrație în fostele țări comuniste din Europa Centrală și de Est. Comisia a convenit ca raportul să se intituleze „Măsurile pentru demantelarea sistemelor comunismului totalitar”, urmînd ca, o dată elaborat, să fie supus Adunării parlamentare și adoptat ca document oficial, conținînd recomandări către guvernele și parlamentele țărilor membre ale Consiliului Europei. În procesul elaborării, Comisia a solicitat citorva experți din țările europene să prezinte evaluări independente ale problematicii care urmează să facă obiectul raportului. În ședința plenară a Comisiei, care a avut loc la Zürich în 14 decembrie 1995, au fost audiați: prof. dr. Wolfgang Schuller (Universitatea din Konstanz), dr. Voitech Cepl (judecător la Curtea Constituțională a Republicii Ceha) și Dorel Șandor (director al Centrului pentru Studii Politice și Analiză Comparativă - CPSCA - din București), responsabil din partea României, cu alcătuirea raportului „Măsurile pentru demantelarea sistemelor comunismului totalitar”. Publicăm acest memorandum începînd cu numărul de față. În luna februarie CPSCA va organiza o dezbateră pe această temă.

Prăbușirea regimurilor comuniste din țările Europei Centrale și de Est, ca expresie a falimentului istoric al sistemului comunist, a creat oportunitatea tranziției acestor societăți către democrație, economie de piață și renașterea societății civile.

Evoluțiile din ultimii ani (1990-1995) din aceste țări pun în evidență un ansamblu contradictoriu de transformări - pe de o parte schimbări instituționale, structurale și de mentalitate care au dislocat aceste societăți din fostul bloc sovietic și fac posibilă reintegrarea lor în comunitatea internațională, pe de altă parte menținerea și chiar reconsolidarea unor bariere considerabile pentru schimbare, apariția unor noi sfidări, evoluții oscilante sau chiar regresive.

O nouă complexitate caracterizează astăzi societățile est-europene. O nouă experiență socială, care este de fapt unul dintre cele mai importante produse ale primilor ani de tranziție. În aceste condiții, 1996 se impune ca un moment de răspîntie (*turning point*) atît pentru forțele politice, cît și pentru cetățenii acestor țări.

Va continua oare și se va relansa, în sensul accelerării și aprofundării schimbării, evoluția spre democrație și economia de piață inițiată în 1989-1990 sau, dimpotrivă, încetinirea ritmului, revenirea unor forțe ale vechiului regim la guvernare vor conduce la complicarea evoluțiilor, diminuînd astfel șansele desprinderii ireversibile de comunism?

În acest context, o evaluare nuanțată și obiectivă a demantelării structurilor comunismului totalitar devine problema cheie.

Obiectivul acestui memorandum este de a evidenția câteva din dimensiunile și factorii care asigură aceste procese în țările Europei Centrale și de Est, luînd în considerare experiența acumulată, dar și provocările viitorului apropiat.

Pentru a clarifica perspectiva abordării, este esențială distincția între consecințele proceselor de criză care caracterizează căderea regimurilor comuniste în țările Europei Centrale și de Est pe de o parte, și, pe de altă parte politicile de reformă inițiate ulterior pentru instaurarea statutului de drept și a mecanismelor economiei pieței libere.

Ruptura preliminară.

Căderea regimurilor comuniste

1. Criza socialismului real în fosta URSS și țările-satelit din Europa Centrală și de Est, precum și prăbușirea în cascadă a regimurilor comuniste din aceste țări reprezintă desigur o sursă principală a demantelării structurilor comunismului totalitar. Iată de ce, atît evaluarea colapsului, cît și a „moștenirii istorice a comunismului real” constituie una din cerințele presante pentru mediile politice actuale. Acest obiectiv este departe de a fi o simplă preocupare academică. În 1995, mai mult ca niciodată, se poate considera valabilă vestita propoziție

din Manifestul Partidului Comunist: „O stafie cutreieră Europa (de Est), este stafia comunismului!”.

2. Demantelarea structurii comunismului totalitar presupune însă cu acuitate înțelegerea particularității istorice a prăbușirii regimurilor comuniste.

Căci una din marile iluzii care s-a instaurat cu rapiditate atît în vestul cît și în estul european după 1990 o constituie tocmai iluzia dispariției depline și definitive a comunismului.

La aceasta s-a adăugat seria „neagră” de evenimente, crize, evoluții controversate care fac dificilă, dacă nu chiar imposibilă elucidarea sensului real al transformărilor. Există, de asemenea, atît în Est cît și în Occident, tentația de „a clasa dosarul comunismului” ca o problemă consumată a secolului XX. Totuși, la începutul episodului, apoi tot mai vizibil și insistent „fantoma comunismului” revine și marchează atît evoluția regională, cît și raporturile globale.

3. S-a constituit, de fapt, un mecanism politico-social al postcomunismului care reprezintă unul din obstacolele principale în calea demantelării structurilor totalitare. El întîrzie refacerea pe baze democratice a consensului național și produce o uzură prematură a noilor instituții democratice. El este rezultatul unor condiții preliminare ale tranziției în țările Europei Centrale și de Est, cum ar fi:

- Prăbușirea regimurilor autoritare s-a datorat îndeosebi crizelor structurilor comuniste și mai puțin victoriei unor forțe alternative capabile să preia controlul deplin asupra schimbărilor;
- Declinul blocului comunist ca sistem regional de alianță politico-militară a fost puternic influențat de dezagregarea Uniunii Sovietice. Aceasta a determinat ca declanșarea

crizelor să fie preponderent dependentă de factori externi. Impuls din afară în urmă cu decenii, comunismul s-a prăbușit tot printr-o „catastrofă regională”, datorată în mare măsură diminuării drastice a capacității Rusiei de a-și menține dominația asupra națiunilor din regiune;

• Raporturile extrem de fluide între crize, schimbare și stabilitate care au marcat primii ani ai tranziției în aceste țări au favorizat apariția unor structuri instituționale fragile, eterogene, inefficiente, care au consumat rapid entuziasmul popular, au generat erori și costuri artificiale;

4. Particularitatea istorică a prăbușirii comunismului în Europa Centrală și de Est influențează totodată sursele, ca și conținutul legitimității și autorității regimurilor postcomuniste, care au umplut vidul politic produs după 1989.

Fie că s-au bazat pe alegeri „parțial libere”, pe „lovituri de palat” sau pe crize convulsive și sîngeroase, aceste schimbări conțin evenimente controversate care marchează și chiar modelează etapele ulterioare.

Principală dificultate a regimurilor autoritare o constituie transferul puterii. După cinci-șase ani de la desprinderea de comunism, noile democrații est-europene întîmpină dificultăți majore în a-și clarifica originea. Iată de ce, ori de cîte ori aceste societăți sînt în situația de a dezbate și de a adopta opțiuni de anvergură strategică, „ambiguitatea originii” creează la nivel național confuzie, opțiuni unilaterale și sciziuni.

În aceste condiții, desprinderea de comunism devine mai dificilă, este expusă la amînări sau eșecuri.

(Continuare în numărul viitor)

Programul Phare pentru Dezvoltarea Societății Civile

Joi 8 februarie a.c., în Aula Academiei Române a avut loc lansarea Programului Phare pentru Dezvoltarea Societății Civile, în prezența domnului Hans von den Broek. Membru al Comisiei Europene, domnul van den Broek este responsabil cu relațiile externe cu țările din Europa Centrală și de Est și din fosta Uniune Sovietică și cu extinderea Uniunii Europene. Au mai participat: doamna Karen Fogg, șefa Delegației Comisiei Europene în România; domnul Mircea Coșea, președintele Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică din cadrul Guvernului; ambasadori, membri ai Academiei Române, reprezentanți ai ONG-urilor și ai presei.

Deși este vorba de un program guvernamental în valoare de 5 milioane ECU, administrarea lui a fost încredințată Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile, al cărei președinte este profesorul universitar Dan Gabriel Manoleli (Facultatea de Biologie, Universitatea București). Guvernul are un singur reprezentant în Consiliul de Administrație al Fundației. Din board-ul Fundației fac parte: Smaranda Enache (Liga Pro-Europa, Tirgu Mures), Andrei Pleșu (Colegiul Noua Europă), Ion Caramitru (UNITER), Mihai Lisetschi (Pro-Democrația, Timișoara), Borbala Koo (SECS), Ion Olteanu (Master Forum), Florin Costiniu (fost secretar de stat la Ministerul Justiției) și Alin Teodorescu.

În discursul său, d-l van den Broek a subliniat rolul ONG-urilor în dezvoltarea societății civile și atenția specială pe care Uniunea Europeană o va acorda dezvoltării acestui sector în Europa Centrală și de Est. În acest sens, va fi încurajată stringerea legăturilor între ONG-urile din Uniunea Europeană și cele din România.

Domnul Mircea Coșea a afirmat că Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile va avea un sprijin important din partea Guvernului, fiind în același timp independentă de acesta.

Hans van den Broek
Membru al Comisiei Europene, responsabil cu relațiile externe cu țările din Europa Centrală și de Est și din fosta Uniune Sovietică și cu extinderea Uniunii Europene.

Cea mai importantă parte a bugetului Fundației, în valoare de 3,75 milioane ECU, este destinată asistenței directe pentru ONG-uri. La sfîrșitul lunii martie a.c. se vor comunica condițiile de eligibilitate și finanțare și procedurile de prezentare și selecție a proiectelor.

Sediul Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile: București, Str. Plantelor 77, ap.2, tel./fax 642.20.66.

ADRIAN MARINO

Cultura oficială, cultura alternativă

Cultura oficială

O „nouă” cultură română – poate mai bine spus: regenerată, redefinită și reorganizată pe alte baze – nu este posibilă fără împlinirea unei condiții esențiale: contestarea, despărțirea și definirea limpede a unei soluții alternative la cultura oficială dominantă. Ea a fost expresia directă a vechiului regim totalitar, cu toate urmările sale esențiale în sfera culturii. Etapa finală nu poate fi decât dislocarea și eliminarea acestui tip de cultură sau, în tot cazul, înclinarea hotărâtă a balanței în direcția diametrului opusă.

Termenul de „literatură acceptată și oficială” începuse să circule la noi, încă din deceniul patru al secolului. Adică într-o perioadă când și vechiul regim oficial și ideologia extremistă de dreapta, care-l combătea, defineau cultura în termeni convergenți și tot mai totalitari. Respectiv: centralizați, dirijști și represivi. Regimul comunist totalitar a împins la ultimele consecințe acest sistem profund anticultural, cu grave urmări negative.

Ce este cultura oficială

Nu este neapărat nevoie să cităm, să spunem, pe Hannah Arendt sau pe alți politologi – de prim ordin, nimic de spus – pentru a defini cât mai exact și concis posibil esența acestei „culturi oficiale”. Vorbim, în primul rând, prin experiența personală cea mai directă. De fapt, toți intelectualii români de orientare democrat-liberală, care s-au opus direct, într-o formă sau alta, sau n-au aderat niciodată la cultura oficială totalitară, se află în aceeași situație, oarecum „privilegiată”.

Cultura oficială se sprijină pe un număr de instituții tipice statului centralizat și pe o serie de măsuri legislative și administrative, de același ordin, începând cu centralizarea bugetară, fenomen capital. Este aspectul cel mai specific și determinant: întreaga cultură română devine nu numai o „problemă de stat”, dar și o „proprietate de stat”. În sensul că statul totalitar este marele patron, gestionar și administrator necontrolat și incontrolabil al culturii. În felul acesta, ea este lipsită de orice bază economică independentă. Singura care-i poate asigura o existență autonomă și o libertate reală.

Bineînțeles, în structura de stat socio-economică piramidală, „cultura oficială” este instaurată și condusă exclusiv printr-o serie de instituții rigurose centralizate, începând cu Ministerul Culturii, Academia, Uniunile de creație, sistemul publicistic și editorial etc. Dar toate, absolut toate, depind în modul cel mai strict de bugetul de stat. Este supremul șantaj și suprema pîrghie de conducere culturală. O armă redutabilă, de o enormă eficacitate, de care dispune sistemul politico-economic socialist de Stat. Concurența întreprinderilor culturale particulare (posturi independente de radio și de TV, edituri și trusturi de presă particulare etc.) este percepută ca o aberație inacceptabilă. Mai mult: un pericol mortal, atât pentru concepția dominantă, cât și pentru poziția

purttătorilor de cuvînt și a agenților de execuție ai culturii oficiale.

Ea va face deci „total” pentru a-și păstra monopolul ideologic, administrativ și de difuzare. Încă una din dovezile cele mai evidente, că vechile structuri ideologice, organizatorice și mentale ale regimului comunist n-au fost, nici pe departe, nici integral dislocate, nici înlocuite, nici reduse la tăcere. „Evenimentele” din 1989, denumite în mod frecvent și „revoluție”, au păstrat, în esență, neschimbate, atât concepția cât și vechile forme de organizare culturală oficială. De unde, o serie de fenomene și reacții tipice, care se desfășoară din plin și sub ochii noștri. O mică „fiziologie” – inclusiv în sensul vechiului gen literar al secolului 19 – a culturii și culturnicului oficial poate fi deci posibilă. Reținem câteva elemente tipice și – după toate indiciile – încă foarte rezistente.

• după 1989 s-au păstrat neschimbate atât concepția, cât și vechile forme de organizare culturală oficială • cultura oficială se sprijină mai ales pe centralizarea bugetară • Ministerul Culturii, Academia, Uniunile de creație sînt acele instituții prin care se exercită asupra culturii supremul șantaj financiar • decizia supremă în acest sistem o deține, în continuare, Președinția • activistul cultural este acela care exprimă și care pune în practică spiritul discreționar de comandă •

Funcțiile culturii oficiale

Funcția de comandă, cea mai importantă dintre toate, strict centralizată, de decizie și reprimare, este deținută și exercitată printr-o ierarhie precisă și foarte bine disciplinată. Ea are în fruntea sa pe însuși șeful statului, indiferent de titlu sau nominalizarea sa trecută, prezentă sau... viitoare. În regimul anterior, decizia supremă, unică și definitivă era luată doar de fostul dictator. Acest mecanism este transmis (sau a fost preluat) și de sistemul actual. „Președinția”, „Cotrocenii” devin, ca și în trecut, instanțele culturale supreme, factorii definitivi de decizie. Ne amintim cu toții cât de frecvent era folosită în trecut această formulă: „factorii de decizie”...

O dovadă evidentă este oferită, mai ales, de recentul caz al blocării de către organele culturale centrale, apoi al aprobării finale a prezentării operei *Oedip* în regia lui Andrei Șerban, în cadrul ultimului *Festival G. Enescu*. Faptul că acest regizor a recunoscut și mulțumit public (în stil politicos-convențional) președintelui I. Iliescu, „fără a căruia intervenție spectacolul nu ar fi existat” și „consider că era vital necesar ca spectacolul să străiască”, a provocat uimire, stupeoare și uneori chiar indignare în unele cercuri radicale de opoziție.

Dar, cel mai elocvent exemplu de supraviețuire a mentalității culturale represive îl constituie faptul că, în ciuda chiar și a acestei „aprobări” foarte oficiale (acordate din motive evidente de „imagine externă”), în seara premierii s-a răspîndit, totuși, și un manifest la intrarea Operei, profund ostil punerii în scenă a regizorului Andrei Șerban. Aluziile și actualizările sale anticomuniste erau denunțate cu violență. Astfel de „corpuri

străine” nu puteau fi în nici un caz asimilate și integrate structurilor culturale oficiale existente. O declară însuși regizorul, care a trecut, sîntem siguri, prin momente de mare umilință și mortificare a amorului propriu: „Au fost atât de mulți care s-au împotrivit ca acest spectacol să iasă, încît doamna directoare Moldovan a trebuit să aibă, în disperare de cauză, adevizuna președintelui”. Document tipic de epocă. Inutil a mai fi subliniat și comentat.

Reacție deloc întîmplătoare. Mentalitatea dirijistă, „de comandă”, control și „aprobare de funcționare”, cenzură și propagandă face parte din însăși structura de bază a sistemului totalitar. Ea nu poate – obiectiv vorbind – să asimileze situația alternativă, conform căreia instituțiile și operele culturale sînt, în esența lor, altceva decît simple instrumente de propagandă ideologică și politică. Dovadă că Ministerul Culturii, prin întregul său aparat, face în continuare eforturi disperate nu numai să-și mențină funcția și monopolul de conducere, dar chiar să le amplifice. Vocația și spiritul său sînt, în mod esențial, „Comanda de stat”. În domeniul editorial, ea duce, între multe altele, la reorganizarea unui trust editorial gigantic, centralizat

transfer tipic de autoritate și competență. Funcționarul cultural crede sincer că doar el singur exprimă, reprezintă și apără cultura, în speță cea română. De unde, o infatuare și suficiență, arroganță și spirit de decizie definitivă, exprimată în primă și ultimă instanță, oriunde s-ar afla pe scara gradată a responsabilităților culturale. Citim într-un interviu al unui fost și actual director de revistă (numele nu are nici o importanță, facem polemică de idei și nu de persoane) despre... foștii săi colegi de redacție, produși de același sistem și contaminați iremediabil de spiritul său, care vegetează obscuri în provincie: „Unii angajați mai au mentalitatea de întîrînuți, nu mișcă un deget, dar cum am trăit niște ani alături de ei, mi-e greu să-i dau afară”. Ca și cum redacția respectivă ar fi o proprietate personală. Citat exemplar din două puncte de vedere: mai întîi, pentru diagnosticul, să recunoaștem, foarte exact pus mentalității funcționarului redacțional provincial, format și pătruns definitiv de mentalitatea sinecuristă. Apoi, pentru spiritul discreționar de comandă, specific unui astfel de „șef”. S-a și vorbit, de altfel, de mizeria scriitorilor ajunși șefi după formula, lucidă, a lui Ion Cristoiu.

Ravagiile sale, mai ales în trecut (dar nu numai) au fost și sînt considerabile. Lui i se datorează, de pildă, demolarea, total ireponsabilă, plină de zel partinic, în cadrul sinistrelor acțiuni zise de „sistemizare”, a *Academiei Mihăilene*, din Iași, unde M. Kogălniceanu a ținut primul curs de istorie națională. Tot la Iași, a fost masacrată și vestita stradă Lăpușneanu (ea trebuia, dimpotrivă, reconstruită, precum *Nowi Swiat* de la Varșovia). În țara întreagă, zeci și zeci de biserică și clădiri istorice au fost, în acest mod, definitiv distruse. Ba un responsabil UTC, din Tg. Jiu, de o perfectă imbecilitate, a intenționat să demoleze și clădirile istorice ale lui C. Brâncuși, pentru a recupera... fier vechi. Un astfel de individ n-avea nici cea mai mică noțiune a „operei de artă”. Cu atât mai mult cu cât, la nivelul propagandei oficiale, opera sculptorului român fusese declarată... „formalistă”, „decadentă”. Uităm mereu, mult prea ușor, că astfel de texte – cel puțin penibile – au fost scrise chiar și de G. Călinescu (1956). A declara – dogmatic și senin – că „astfel de producții (...) nu aparțin totuși artei plastice propriu-zise” este o enormitate incredibilă. Construcția, solidă, a rezistat totuși tractorului utetist care, din fericire, nu și-a îndeplinit „sarcina de partid”. Dar *Coloana* s-a ales cu fisuri foarte serioase, ce n-au fost, nici pînă azi, restaurate.

(Continuare în numărul următor)

(Capitol din Politică și cultură.

Pentru o nouă cultură română, în pregătire la editura Polirom de la Iași)

după vechile metode, născut mort, *Cultura națională*, dușman de moarte al editurilor particulare, în ciuda protestelor legitime.

Un alt aspect al politicii editoriale este organizarea, în același spirit oficial-partizan, al *Salonului național de carte*. Nu încercăm, nici pe departe, un inventar complet al unor astfel de manifestări. Reținem doar sensul lor esențial: dirijist și normativ, birocratic și represiv, tipic oficializării culturii.

Portretul robot al „activistului cultural”

Problema n-a fost încă studiată atent și în profunzime. Uneori ea este doar atinsă în unele texte pamfletare, memorialistice, jurnale și, destul de rar, în polemici literare. De cele mai multe ori, ea nu are decît un caracter anecdotic. Este vorba de psihologia – foarte specifică – a funcționarului cultural, produs nu mai puțin tipic al „noi clase”. Mentalitatea „etatistă”, deși foarte puternică, nu-l definește în întregime. Dar ea determină un

un radio actual

TALK-SHOW-uri
LIVE

FM 94.2 MHz

RADIO TOTAL

Tel: 0371 31.090, 0371 636.856

În fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00:

Luni:
Față în față cu vecinul – IRINA CORBU

Marti:
Cățele de pază – CORNEL NISTORESCU

Miercuri:
Punct și virgulă – CARMEN BENDOVSKI

Joi:
Fiți întreprinzători – ADRIAN DUMITRU

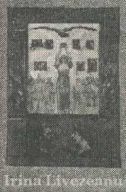
Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. MUNTEANU

CRONICĂ DE CARTE

România interbelică și minoritățile

Politica culturală în România Mare de Irina Livezeanu

Cultural Politics in Greater Romania

Politica culturală în România Mare de Irina Livezeanu aduce în atenția specialiștilor un aspect pînă acum foarte neglijat, dar important, al istoriei culturale și sociale a României. Desigur, există întotdeauna un anumit pericol într-o astfel de activitate științifică de pionierat. Deseori, mai ales în domeniul științelor umaniste și sociale, o lucrare cu merite mai mici se întîmplă să fie prima publicată în legătură cu un subiect și rămîne, cu toate limitele sale, timp de decenii, singura lucrare despre acest subiect, pentru că nici un specialist nu dorește să refacă cercetarea și s-o corecteze. La fel, puțini editori universitari doresc să și investească resursele limitate pentru a sprijini o cercetare care este deja la îndemînă, chiar dacă aceasta conține erori. Astfel că ce este în prezent, și chiar mult mai bun, rămîne nescris sau nepublicat. *Culture and Politics in Greater Romania* nu are această soartă nefericită; ea este rodul unei cercetări meticuloase, gîndită cu atenție și elaborată cu grijă. Pe bună dreptate, ea poate rămîne, timp de mai mulți ani, un punct de referință.

Cu toate acestea, nimic din ce am spus mai sus nu înseamnă că această carte nu poate fi controversată și că va fi întîmpinată cu entuziasm egal de toată lumea. Nu este și nu va fi așa. Nici o carte care se apucă cu ambele mîini de plita încinsă a problemei minorităților naționale din România interbelică nu se poate aștepta la o acceptare unanimă. Fără îndoială, naționaliștii din toate taberele se vor grăbi să-i răspundă prof. Livezeanu cu așteptatele țipete de minie, plîngeri și contraplîngeri, ignorînd, ca totdeauna, lamentabilul palmares al naționalismului în secolul XX, care oferă destul de multe cîfciți și foarte puține felicitări pentru vreunul dintre actori. Faptul inevitabil este că, înainte de 1918, ungurii din Transilvania și rușii din Basarabia au tratat majoritatea română ca supuși inferiori și au adoptat o politică educațională și socială care astăzi ar fi numită genocid cultural. Apoi, atunci cînd istoria a făcut ceea ce face rareori și a dat ungușilor și rușilor, sovieticilor de acum, o a doua șansă, în 1940, de a guverna aceste pămînturi, nici unui nu au fost mai buni decît fuseseră înainte și majoritatea istoricilor ar spune că ei au tratat majoritatea română chiar mai rău a doua oară, cînd le-a venit rîndul.

Aceste evenimente nu sînt, desigur, în centrul atenției lucrării *Cultural Politics in Greater Romania*, care se concentrează asupra politicii românești dintre cele două războaie. Totuși, aceste evenimente încadrează perioada luată în discuție și resentimentul față de evenimentele trecute, asociate cu teama de ce ar putea urma (și chiar a urmat!), poate să explice, parțial, unele dintre greșelile comise în numele politicii culturale a României Mari.

Cartea este împărțită în două secțiuni. Prima este o examinare directă a unei „ofensive culturale” agresive – după cum se exprima Ministerul Învățămîntului din România – în regiunile nou alipite: Bucovina, Basarabia și Transilvania. În fiecare caz în parte, este descrisă situația demografică moștenită din momentul retrocedării,

care este urmată de un studiu al efectelor politicii culturale românești asupra următoarelor două decade. Capitoul final al acestei secțiuni examinează punctul de vedere al Bucureștiului, ocupîndu-se în special de evreii din Vechiul Regat, unde ei au constituit cea mai mare și mai importantă minoritate etnică, mai ales în orașele mai mari.

Pe tot parcursul prezentării sale, Irina Livezeanu se străduiește să sublinieze un punct – care nu este original –, și anume că antagonismele culturale ce apar între diferitele naționalități nu rezultă dintr-un amestec de naționalități care seamănă, de exemplu, cu partea estică a Manhattanului. În cazul României Mari, a existat moștenirea opresiunii culturale de care am vorbit mai sus. Mai mult, în multe situații nu a existat o limbă comună sau o tradiție de asociere, cu atât mai puțin respect reciproc sau chiar toleranță. Această separare nefericită a derivat din faptul că minoritățile din 1918 erau asociate, în mare, cu marile orașe, iar românii cu satele. În acest mod, conflictele culturale aveau ceva din caracteristicile luptelor de clasă.

A doua parte a cărții se ocupă de universități ca sursă a elitei intelectuale care urma să conducă România în competiția lumii moderne. I. Livezeanu se întoarce apoi spre generațiile anului 1922, reprezentate de acei absolvenți ai universităților românești care au alimentat ridicarea dreptei naționaliste, nu mai puțin a LANC și a Gărzii de Fier, cu tot ceea ce au însemnat ele pentru destabilizarea socială și politică din anii următori.

Ținînd cont de lucrarea întinsă și profundă pe care prof. Livezeanu o oferă cititorilor săi, este probabil un inconvenient faptul că nu reflectă grija actuală a americanilor și regretul lor că autoarea nu a avut mai multe de spus despre romii (țigani) și relația lor culturală cu naționalitatea majoritară, subiect care se află acum în studiu în cîteva zone din Europa Centrală și de Est. Ar fi fost, de asemenea, interesant să includă o cercetare a Cadrilaterului, care se află proaspăt în mintea cineasților americani, acum, cînd „O vară de neuitat” a lui Lucian Pintilie

se află pe ecrane. Pintilie oferă o descriere foarte critică a relațiilor dintre autoritățile române și locuitorii de origine bulgară, turcă și tătară. Deoarece se știe că zona aceea are un număr mare de aromâni aduși din alte părți în Peninsula Balcanică, amestecul de naționalități și entuziasm ar părea să ofere un teren deosebit de bogat pentru investigații.

Bineînțeles, este incorect să o critici pe Irina Livezeanu pentru că nu a scris o carte pe care nu a intenționat s-o scrie și este cu atât mai puțin rezonabil să faci acest lucru din perspectiva lucrării importante și substanțiale pe care a oferit-o cititorilor săi. Aceasta este o operă dedicată în primul rînd colegilor ei istorici, dar este la fel de valoroasă și pentru demografi, politologi și, mai nou, pentru cei care studiază naționalismul. Grijă științifică pe care o acordă documentării și sursei, dar mai ales cele 16 pagini de bibliografie și indexul său uluitor de complet vor fi mult apreciate de specialiștii americani care se ocupă acum, pentru prima oară, de subiecte legate de România. Merită să fie lăudată și pentru puterea sa de sinteză, care poate țese un tot coerent dintr-o serie de părți dispartate, chiar antagoniste.

ERNEST H. LATHAM, Jr.

Adevărul literar și artistic nr. 306

- „Romanul postdecembrist și preapocaliptic” – dezbateri organizată de Muzeul Literaturii Române în colaborare cu *Adevărul literar și artistic*.
- Florica Ichim: „Dacă e vorba de politică, atunci politică a făcut d-l Silvestru”
- George Banu (despre cele două secții române ale AICT): „Decît o pace de față, mai bine o ruptură pe față”
- Un an din eternitatea lui Cristian Popescu
- Cronică literară de Alexandru Condescu
- Costache Olăreanu: „Elogiul memoriei”
- Premiile UCIN în interviuri și imagini

POLIROM colecția PLURAL

Cărți editate cu sprijinul Fundației SOROS pentru o societate deschisă

Emile Durkheim - **Formele elementare ale vieții religioase**
Traducere de Magda Jeanrenaud și Silviu Lupescu 7500 lei

Ion Solacolu, Stelian Bălănescu - **Inconsistența miturilor. Cazul Mișcării Legionare**
4900 lei

Marcel Mauss, Henri Hubert - **Teoria generală a magiei**
traducere de Ingrid Ilincă și Silviu Lupescu 4800 lei

Adrian Marino - **Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale.**
3200 lei

Barbey d'Aureville - **Dandysmul**
traducere și studiu introductiv de Adriana Babeți 4500 lei

Liviu Antonesei - **Jurnal din anii cîmei. 1987-1989. Încercări de sociologie spontană.**
4200 lei

Pentru comenzi scrieți-ne la CP266, 6600, Iași
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111

Cărțile pot fi procurate și de la Librăriile Humanitas din întreaga țară

Avatarurile unei prime doamne

Hillary Rodham Clinton a preluat rolul de primă doamnă, hotărâtă să-i facă pe ceilalți s-o ia în serios. Și a reușit. În aceste prime săptămâni ale anului campaniei prezidențiale, Washingtonul și restul Americii o iau mai în serios ca oricând, dar nu la modul la care ea și-ar fi dorit. În timp ce Hillary a pornit într-un turneu prin SUA ca să-și lanseze cartea despre problemele copiilor, unii se întreabă, poate pe nedrept, dacă adevăratul ei talent nu este tocmai ficțiunea.

Prima doamnă și Casa Albă au cheltuit mult timp încercând să neutralizeze scepticismul față de o serie de declarații făcute de ea în trecut, unele chiar sub jurământ. Dar, fie că întrebările se referă la *Whitewater*, la cercetările în cazul lui Vince Foster, consilier la Casa Albă, care s-a sinucis în urmă cu aproximativ doi ani, fie la concedierea, în 1993, a personalului auxiliar al Casei Albe, toată chestiunea se reduce la întrebarea dacă nu cumva ea face prea mult caz în ceea ce privește adevărul. Într-un sondaj, făcut de *Time/CNN* în prima jumătate a lunii ianuarie, 52% din cei întrebați cred că Hillary Clinton a mințit în legătură cu rolul pe care l-a avut în afacerile *Whitewater* și *Travelgate*. Întrebați dacă erau de părere că a făcut ceva ilegal, 47% au răspuns da.

Problema poate deveni foarte serioasă pentru Bill Clinton, care se luptă pentru a obține din nou aprobarea votanților în lupta pentru refacerea bugetului. El s-a repezit să-și apere soția, care la rândul ei a fost alături de el în mai multe situații neplăcute. În urmă cu câteva săptămâni, după ce editorialistul publicației *Time* din New York a numit-o pe Hillary „o mincinoasă înăscută”, purtătorul de cuvânt al Casei Albe, Mike McCurry a spus că șeful doamnei dorea să-i tragă ziaristului un pumn în nas. La conferința de presă care a urmat, Clinton a comparat-o pe soția sa cu Eleanor Roosevelt, altă primă doamnă activă care a fost supusă tirurilor „din partea multor surse asemănătoare”, a spus el și „pentru multe motive asemănătoare”.

Una dintre sursele problemelor doamnei Clinton poate fi chiar ea însăși. În interviul pe care i l-a luat Barbara Walters la jumătatea lunii ianuarie anul acesta, răspunsurile primei doamne sînt pe cît de directe, pe atît de nesatisfăcătoare. A cerut ea concedierea personalului auxiliar de la Casa Albă? Șeful de personal, Mack

McLarty, „și-a asumat răspunderea pentru decizie” a spus ea. „Eu nu i-am spus să facă nimic”. Dar în timp ce McLarty și-a asumat probabil răspunderea, David Watkins, secretar guvernamental, a fost cel care a făcut concedierile. Și în însemnările sale din 1993, Watkins scrie că a făcut-o la „insistențele” doamnei Clinton. În ceea ce-l privește pe McLarty, o altă însemnare din 1993, dată la iveală de Casa Albă, menționează faptul că o prietenă apropiată a doamnei Clinton i-a spus lui McLarty că HRC (Hillary Rodham Clinton) „vea ca acești oameni să fie concediați”. Iar printre notele cronologice făcute de McLarty în legătură cu personalul auxiliar găsim însemnarea: „16 mai: presiuni făcute de HRC”.

În același timp, detractorii doamnei Clinton întrețin focul asupra problemei *Whitewater*, deși, pînă acum, n-a ieșit nimic edificator la iveală. Republicanii nu s-au prea grăbit să demonstreze netemeinicia afirmației doamnei Clinton, că nu a făcut nimic ilegal în ceea ce privește Madison Guaranty, o fostă asociație de economii și împrumuturi condusă de Jim McDougal, partenerul familiei Clinton în afacerea *Whitewater*.

Ultima audiere făcută de Comisia financiară a Senatului în problema *Whitewater* a adus în prim plan un martor mult așteptat. Este vorba de Richard Massey, avocat al firmei Rose din Little Rock, Arkansas, unde doamna Clinton a fost cîndva asociat. Ea spune că Massey a fost cel care a adus la Rose, în 1985, afacerea firmei Madison. Cînd, pe neașteptate, îndelung căutatele ei state de plată au fost găsite la Casa Albă, a reieșit că HRC a lucrat 60 de ore pentru Madison, în decurs de 15 luni, ceea ce demonstrează că ea nu s-a implicat prea mult în afacerea Madison.

Toți se așteptau ca Massey să nege povestea ei, dar mărturia lui a fost ceva mai complexă. Acesta a admis că el a fost cel care a lucrat cel mai mult pentru Madison, că el a fost unul „din tranșee”. A negat de asemenea că i s-a cerut să o acopere pe doamna Clinton, recunoscînd că a fost cel care a adus firma Madison la Rose. El a respins ideea că lui i se datorează colaborarea dintre cele două firme. McDougal, directorul de la Madison, își amintește că Bill Clinton a fost cel care s-a oprit într-o zi la biroul său și l-a rugat să lase afacerea în minile soției sale. Ambii soți Clinton neagă această poveste.

Cu cît se străduiește mai mult prima doamnă a Americii să explice lucrurile, cu atît apar mai multe întrebări. Pur și simplu Hillary Clinton nu reușește să pară foarte convingătoare.

Congresul s-a ocupat și de afacerea *Travelgate*, auzindu-l pe Watkins, cel care a făcut concedierile de la Casa Albă. Îndoielile față de credibilitatea doamnei Clinton în acest incident vor arunca o umbră asupra viitoarelor acuzații ce i se vor aduce în afacerea *Whitewater*. Acele acuzații așteaptă încă probe care să le transforme într-un material convingător, dar, după cum a observat unii senatori, problema nu mai este doar găsirea dovezilor. Este vorba de o adevărată campanie electorală prezidențială, în care demo-

cratii doresc s-o scoată pe soția președintelui din încurcăturile în care este băgată, în timp ce republicanii se tem că dacă se mișcă prea repede și prea dur, riscă să stîrnească compasiune pentru doamna Clinton (sentiment pe care nici chiar ea nu-l are față de sine).

Campania anti-Hillary Clinton s-a extins și asupra cărții sale *Este nevoie de un sat*. Chiar înainte ca această carte să apară în librării, la Washington circulau zvonuri că ar fi fost scrisă de altcineva. Acuzațiile au exasperat Casa Albă, care a organizat o conferință de presă la care doamna Clinton a arătat ziaristilor manuscrisele sale. Se pare că, într-adevăr, ea a scris părți importante din carte.

Dar, așa cum recunoaște și Casa Albă, a mai existat un colaborator, Barbara Feinman, veterană într-ale cărților de acest gen. Ea a fost angajată de editori să ajute la organizarea și redactarea citorva capitole. Doamnei Clinton i-au plăcut capitolele inițiale și a invitat-o pe Feinman să revină la Casa Albă, cînd lucra pînă tîrziu, și chiar s-o însoțească în vacanță. Ulterior Hillary Clinton și-a exprimat nemulțumirea în legătură cu cele scrise de Barbara Feinman. Gurile rele spun că de vină a fost refuzul acesteia de a scrie articole care să apară simultan în mai multe ziare sub semnătura primei doamne.

Cu toate acestea, doamna Clinton recunoaște că a colaborat cu Feinman, deși în carte nu apare numele ei nici măcar pe pagina unde, de obicei, autorul mulțumește colaboratorilor săi.

Traducere și adaptare după TIME de Adriana Tudor

ECONOMISIȚI PÎNĂ LA 40% ABONINDU-VĂ DIRECT LA REDACȚIE

8% 6.000 lei cu expediere prin poștă

15% 5.500 lei cu ridicare de la redacție

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:

30% 4.500 lei cu expediere prin poștă

40% 4.000 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa:

Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector I, Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, București.

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista "22" Calea Victoriei 120, sector I, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în

noile noastre conturi

deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4024009230, pentru mărci în contul 4024009231, pentru franci francezi în contul 4024009235, pentru lire sterline în contul 4024009232, pentru franci elvețieni în contul 4024009233, pentru lire italiene în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimitînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
- Occidentală:	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia 40 \$ 20 \$ 10 \$

- Israel 60 \$ 30 \$ 15 \$

- SUA, Japonia, Australia: 100 \$ 50 \$ 25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjunct); ANDREI CORNEA (publicist comentator); HORĂȚIU PEPINE (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); CEZAR PAUL-BĂDESCU (secretar general de redacție); DIANA TURCONI (social); IULIAN ANGHEL (politic); DAN PERJOVSCI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (secretar tehnic de redacție); RADU DOBĂNDA, LUCIAN PIUCĂ (corector); MIRCEA IONESCULESCU (șef serviciu difuzare și publicitate); CONSTANTIN SATALLA (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ANA ISTRATE (șef serviciu financiar-contabilitate); MIRELA NOVAC (casier).

Rubrici permanente: H.-R. PATAPIEVICI (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religiilor), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Correspondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZIANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDRESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761